

FR. KRANJC:

P. NATORPOVA SOCIALNA PEDAGOGIKA.

(Konec.)

Na podlagi doslej povedanega se obračamo zdaj k

snovi praktičnih vaj in pouka

ter hočemo tudi v materialnem oziru pregledati, kako se človek v konkretnem občestvu stopnjema izobrazuje za to občestvo, za sodelovanje v neskončnem procesu, v katerem se oblikuje občestvo ljudi in z njim človeško življenje.

Kakor smo določili v tem občestvu, v socialni organizaciji tri postojanke: dom, šola in svobodno samoizobrazbo, se opiramo tudi pri določanju vzgojnih snovi na te tri činitelje ter nam služi kot

a) prva stopnja domača vzgoja.

Tej najnižji stopnji pripada predvsem torišče tretje individualne vrline in tej odgovarjajoča vrлина občestva, t. j. »čistota« ali npravstvena ureditev nagnonskega življenja v delu in užitku, s tem pa tudi ureditev ekonomičnega delovanja. Najnaravnejši prostor vzgoje v tej smeri je dom, kjer edino se lahko tudi odgovarjajoča vrsta voljovzgojnega delovanja razvija čisto po svoji posebnosti.

Kar se razvija na tej stopnji, pravzaprav še ni volja, nego šele pravo razpoloženje za izobrazbo volje, za njo pripravna nagnonska smer, a največje važnosti je, da se položi tu pravi temelj. Duševni razvoj je tu neposredno združen s telesnim. Telesna skrb za otroka in zgodaj se porajajoče njegovo razumevanje za to skrb je prvi, temeljni izobraževalni člen volje, dasi temeljni le v smislu ugodne priprave tal za nadaljni razvoj te izobrazbe. Tedaj, ko se še ves fizični in vendar že ves duševni mali človek z dostikrat že prav gotovim in krepkim čustvom oklepa matere in očeta, bratov in sester, nastopa eno čutno vodstvo, ki smo ga spoznali za prvo stopnjo vzgojnega občestva. Dasi je to omenjeno čustvo bolj pasivno, se kmalu prikazuje odločno samostojni moment, ko nastopa po težkem začetku naglo napredujoča vaja čutnega in mišičnega delovanja, katerega izobraževanja se prekrempko udeležuje nastajajoča volja ter tako

čyrsti in vsestransko razvija svoje sile. Sem spada po obsegu zelo velik del otroškega razvoja; tako: obsežna vaja vida, sluha, tipa, prijemanja, hoje, kombinacije čutnih in mišičnih vaj; povsod nastopa razvoj razumevanja vzporedno z razvojem volje.

Skraja je vse to prosta igra moči, ki silijo k delovanju, brez (vsaj zavestne) določitve smotra. V tem ravno je pojem otroške igre in nje pomen za otroški razvoj. Tu se razvijajo predragocene sile s podobami, sestavljalnimi kock in raznih gibalnih iger, kjer se razvija (kakor pri pripovedovanju pravljic religioznost) zelo bujno delovanje domišljije, a vse še v naivni preprostosti čutnega razmerja napram rečem in zlasti napram soživečim; a v tej svoji posebnosti se vendar že zaokroža v poseben otroški svet, ki vsebuje že dobršen del idealiziranja.

Proti vsej nevarnosti, da bi se domišljija preveč enostransko razpasla, pa nam nudi zdravo sredstvo to, da pomalem prepeljemo igro v smotreno, bolj in bolj tudi smotra zavestno delo. Za otroka samega je ta prehod docela neopažen. Le zato se stavi po vzgojnem vplivu lahko otroška igra pred delo kot tako, ker je otroku igra nekako delo. Z vso dušo je pri njej kakor najzvestejši delavec pri svojem delu; igra je njegova resna naloga, resničnosti so, s katerimi ima opraviti. Njegova igralna dejavnost se navzema tudi, če se le količkaj v to navaja, umerjenega postopka, kakršen je potreben za pravo delo. Edino, kar nedostaja, je resnična smotrenost; a ta nedostatek se otroške zavesti niti ne dojmí, ker otrok sploh ne pozna tega razločka; neposrednost mu je smotra dovolj in mu ga za zdaj tudi sme biti. Ko pa se navaja njegovo delovanje, ne da sploh izpremeni svoj značaj, bolj in bolj na resnično smotrene naloge (in sicer na take, katerih smoter je zanj dovolj blizek), se otrok neopažno obrne od igre k pravemu delu. Kmalu pojmi, da urejeno življenje zahteva dela po preprostem osnovnem tipu gospodarstva: da zahteva vsaka uporaba snovi in sil nadomestila, da odgovarja urejeni uporabi urejeno nadomestilo. Kaj hitro pojmi prostorni red, časovno razdelitev, ohranitev svojih lastnih igrač in predmetov v hiši, varčnost vsakovrstne uporabe sil in snovi. Obenem čuti, dasi brez pojma, da se z uravnavanjem svojega dela, svoje uporabnosti uravnava človek sam ter vse njegovo življenje in čustvovanje; da se s skupnim, sorazmerno urejenim delom uvaja v isti, ozdravljajoči člen reda in harmonije obenem tudi duševno občestvo vseh skupaj delujočih, kakor tudi čuti, da je tako tudi delo in delovni red tem harmoničnejši ter da tako nastaja srečno kroženje dejavnosti, ki sama sebe ohranja v zdravem tiru.

Nepotrebno se nam zdi, da bi morali omenjati še posebe na mogočni, da prevladujoči vpliv občestva pri vsem tem razvojnem prestopku, ko vendar vemo, da je nepreprečljivo, da bi ne vplivala najbližja otrokova okolica hoté ali nehoté na oblikovanje njegovega čutenja. Tako

družno, da se najčešče starši sami ne zavedajo svoje vloge učitelja in otrok ne svoje učenca, se uči otrok; zlasti mogočen pa je nanj vpliv že bolj zavednega občestva takrat, ko se uči govoriti. Nič manj ni občestvo element vse igre; tudi, kadar se igra otrok sam, si namisli tovarišev: kos lesa mu je živo bitje. Tako spoznava človeštvo nekako na fantomu, koliko bolj še v pravem občevanju s človeškimi tovariši. Zato nahajamo v normalno razvitem otroku prav gotovo nežnostni čut do življenja, tudi do živali, pa naj se še toliko besediči o otroški grozovitosti. Obzirnost in nežnost je v vsakem otroku prirodna ter jo zahteva za se in za vso svojo okolico; pri čemer pa ne smemo kazati slabosti za njegove napake.

Posebno pozornost zahteva a f e k t n o ž i v l j e n j e otrokovo. Njegova razdražljivost, ki je najsilnejša zlasti v prvih letih, ima le fizične vzroke, kar pa ne izključuje moralčne obravnave; saj povzrokuje one male in velike konflikte, ki ne izostajajo tudi pod najugodnejšimi pogoji. A ravno te uporablja modra vzgoja kar najblagotvornejše pri npravstvenem razvoju otrokovem, nemodra pa se ravno tu najbolj izpodtika in že v prvem štadiju lahko napravi škodo, ki se potem težko popravi. Pravilno obravnavani pripomorejo ravno ti konflikti otroku do gotove, neposredne zaznave in kmalu tudi do gotovega pojma, da mora vsaka disharmonija v občestvu skaliti tudi harmonijo lastnega duha in to tembolj, čim globlje je urejeno občestvo. Zato je tako žalostno, če v takem slučaju starši, sami razgreti, slepo in neprevdarno ravnajo ter hočejo tako prav neharmonično upostaviti porušeno harmonijo.

Vse v družini (v ožjem smislu) pridobljene npravstvene sile so temelj za vso vzgojo volje in brez teh prvih vsi ostali činitelji ne morejo nikdar dovolj razviti svoje polne vplivnosti. V nobenem človeškem razmerju ne sme ta člen docela manjkati in v njegovi okrepitvi je končno vse upanje na izboljšanje npravstvenosti človeškega občestva. Sicer ni res, da je nenpravstvenost le bolezen, res pa je, da je treba začeti z izboljšanjem npravstvenosti pri temeljih nagonskega življenja, da mora izhajati iz skrbi za moč in čistoto družinskega življenja; na splošno pa je treba skrbeti le za to, kako ljudje žive, kateri pogoji so jim dovoljeni, da lahko žive, kakor se od njih zahteva in pričakuje.

Zdravo družinsko življenje pa ni povsod možno in kjer niso dani zanj pogoji, se mora pač ustanoviti nadomestilo v obliki otroških vrtcev, družinskih zvez ali še v kaki drugačni prikladnejši obliki. Vsekakor pa se mora omogočiti, da se otroci, pa tudi doraščajoči ne iztrgajo sunkoma iz občestva, enakega družini; treba je torej, da se preko družine v ožjem smislu organizirajo še v širšem, a vedno preglednem krogu osebnih zvez družinska občestva, tako da ne odtezajo tudi pri najširši in najprostejši obliki življenjskih smotrov nikdar docela blažilnim vplivom, kakor se razvijajo v pravi družini.

b) druga stopnja: šolska vzgoja:

Ta vzgojna stopnja zaznamuje najodločilnejši napredek na poti, katere smoter je osvoboditev volje od hlapčevanja čutnosti in vezanje na samolastni zakon volje. Zato je ono, kar loči drugo stopnjo od prve, manj snovno kot formalno: namreč da je delovanje človeka boljbolj zadeva volje. Kolikor bolj pa stopa v ospredje lastno, običkujoče delovanje, se čuti nagon boljbolj kot ovira, dasi se volja mora posluževati njegovih pozitivnih sil. Zato opažamo pri razvoju na tej stopnji nekak upor proti lastnemu nagonu, kar pa ni drugega kot ravno prava moškost, ki (c. r. ljena in nežnejša) ne sme manjkati tudi doraščajočemu dekletu.

Pri tem razvoju pa nastane za vsakega posameznika predvsem ta zapoved kot prva: Bodi samostojen! — pravilo, ki se samo dopolnjuje z drugim: Ko si našel svoj jaz, ga z veseljem zopet izgubi, t. j. zastavi ga brez pomisleka za drugo, kar si spoznal za dobro. Ta moment življenjskega zanikavanja se kot živec prave čednosti ne more pogrešati: življenje hočem, nočem pa zavreči zaradi življenja to, kar edino je vzrok življenja. To je ona čednost hrabrosti, za katero je doraščajoča mladina tako sprejemljiva, da vzgoji ni treba drugega, kakor da ohrani to sprejemljivost čuječo ter vadi. To je pravzaprav osnovni ton te razvojne stopnje, na njem temelji globoka resnost zlasti zrelejših dečkov. Kar ne odgovarja visokemu idealu moškosti, vse mu je zaničevana otroška igra, kar je bilo na prejšnji prvi stopnji prevažno, da, edino bistveno.

To isto pa se kaže v vseh posameznih razvojnih smereh. Vse telesno izobraževanje je samolastni namen: izuriti telo tako, kakor se instinktivno čuti, da je potreba za resni boj v življenju. V intelektualnem stopa na mesto golega zanimanja razglabljanje. Ni več zaupanja v goli videz, vprašuje se tudi po pojmu in vzroku, hoče se resnica, potem pa tudi vkljenjena v zakone. Sicer tudi tej starostni stopnji še ne dostaja domišljije, a navzela se je drugačnega značaja: robinzonade, indianarice kažejo, da so ji nevarnosti in pustolovščine hrana. Tudi igra doraščajočih dečkov in deklic se giblje v teh smereh; zato prehaja tem laže v smotreno delo, ki se čuti v tej starosti manj kot neprijetna tlaka kakor pa dobrodošla volja moči, kot pa veseli boj proti uporni snovi. Smisel za pravilo in red je normalno razvitemu otroku v tej dobi prirodni, kakor tudi smisel za skupnost, ki se razvija v trdni organizaciji doma, še bolj pa v oni šole, ki je v malem podoba splošnega občestva. S smislom uporne samozavesti pa se druži veselo priznavanje drugega, enako samostojnega.

V vsem te mje zopet zlasti znamenit, da, odločilen vpliv občestva Trdna šolska organizacija je zato na tej stopnji nujna potreba in je ne more nič nadomestiti. Koncentracijo, ki ustvarja iz nagona voljo, res da mora dopolniti vsak posameznik zase; a najkrepkejšo oporo nahaja v trd-

ni zunanji organizaciji in to tem bolj, čim vestneje si ohranja pri tem značaj resničnega občestva. To je temelj, iz katerega raste družabni smisel. Če je prevladoval skraja nagon individualne samoohrane, se omeji kmalu v istočasno utrjujočem se smislu za skupno ohrano. In kar se uči samovoljno sam zase, se uči obenem tudi za društvo kot tako. Najboljše, kar vrši tedaj šola v vzgojnem oziru, je, da vrši vse svoje delo kot društvo; zato naj bo tudi društvo isto hotečih, ne pa zavod za dresuro. Pomniti je treba, da se uči v njej ne za šolo, temveč za življenje, življenje pa ostaja, prav v istem smislu, vedno šola, dasi ne le šola. S tem pa, da se odpira ta višji smisel šole, prestopamo že prag tretje vzgojne stopnje, v kateri je vzgojitelj življenje samo, dom in šola pa ostajata le kot sodelujoča, v resnici sekundarna činitelja.

c) tretja stopnja: prosta samovzgoja.

Kaj pomenja pravzaprav korak iz šole v življenje? Kajti za življenje, za katero naj vzgajata dom in šola, smatramo vendar šele ono izven nju obeh. Kaj je vzgojna sila tega življenja, v čem se razlikuje od vzgojnih sil doma in šole, ki sta vendar tudi življenje? Biti mora neki višji smoter vzgoje, ki sega preko ozke organizacijske vrste domače in šolske vzgoje; odpira se nov svet, nove večje oblike občestva. To razširjenje se pač zdi korak v neskončnost ter je videti zato nesmotreno. Kajti ravno zavest neskončnosti izobraževalne naloge je, v čemer se izvrši odločilni korak v »življenje«. Noben končni smoter ne zadostuje več stremljenju, hotečemu k samoovekovečenju. Ne iščejo se le obsežnejše enote, marveč končno enota enot; ne nastavljajo se le končni smotri, nego se vprašuje po smotru smotrov: osnovni ton te starostne dobe je hrepenenje. Da izобрази samega sebe, človeka v sebi, da priklopi svoje življenje velikemu, večnemu življenju človeštva, da ga prejme od njega in zopet oddaja, to je neizčrpilivi smisel vsega, nepotvrjenega mladeniškega hrepenenja. Tako zbudena san.ozavest pač tudi išče in izsili objektiviranje v drugem jazu; slutnja neskončnosti v lastni duši se hoče očistiti in ugotoviti v veri na neskončnost v duši drugega, ki se ga za to edino in brezmejno ljubi. Dasi pa se obrača to na osebnost, ipak ne na gotovo osebnost, niti na lastno, niti na tujo, temveč se najde tako svoj čistejši izraz kot reč, kot ideja, kot ono dobro, resnično in lepo, ki je eno v poslednji ideji ideje.

Navidezno kaže ta razvoj, da se čim najbolj oddaljuje od vsakega konkretnega občestva, od vsakega organiziranega občestva; a to je le videz. Kajti v resnici vodi ravno to spoznavalno stremljenje, ki se prečesto javlja v mladostni kritiki in brezobzirnosti napram danim oblikam občestva, prav v to občestvo samo, v poglobitev tega in v razširjenje, namreč, da se dane oblike raztrgajo zato, da nastopijo na njihovo mesto širše, mogočnejše.

In s tem mora računati vzgoja, kakor samovzgoja. Predvsem je tu ekonomska nagonskih sil prav do svojih fizičnih temeljev, ki ni v nobeni starostni dobi tako važna, ko ravno tukaj, ker bi brez tega pogoja nagon na tem najnevarnejšem razvojnem razstanku v svoji silovitosti prelahko vse razrušil in razdejal. A oporo ima na družini ali na družini podobnem občestvu, pa bodisi to le idejno. Prav pa pride tej idejni pomoči dejstvo, da ravno v tej dobi telo rado prenaša napore, ki le morajo imeti svoj smoter; t. j. da so obenem delo ter nudijo tako oblikovanju čutne snovi priliko, da se vadi pri tem resničnost nad rečjo ter tako na sebi samem občutijo blagoslov delovnega občestva.

Ravno tako je tudi z drugim elementom vzgoje, z zavestno hotečo organizacijo. Tudi ta mora obstati, ne sme biti več samonamen, tudi ne navidez. V kolikor ima heteronom značaj, se ji upira docela zburjena samozavest mladega človeka, ki ga njegovo osrečujoče iskanje goni k temu, da se osvobodi vsega, le zunanjega reda. Občestvo seveda obstoja, a zanj obstoja svobodno občestvo. To je novi smisel občestva, ki se pojasni na tej stopnji: medsebojno, avtonomno razumevanje kot edina, končna utemeljitev občestva; smisel one najčistejše pravičnosti, isto spoštovanje npravstvene osebe v drugem in v vsakem drugem.

Res da tako občestvo na zemlji ni nikjer uresničeno in se uresničiti ne dá razen v krogu nekaterih, enako mislečih. A ideja občestva se s to realnostjo nikakor ne manjša, marveč nasprotno še večja. Zato tudi ne zaostajamo pri sanjarskem idealizmu, marveč spoznavamo nalogo občestva, kakršna je po svoji ideji v polni zgodovinski realnosti. Razumevanje zgodovine, kot enotnosti dogodkov človeštva, spada pravzaprav šele na to vzgojno stopnjo. In če se zgodovini že od nekdanj pripisuje odlična npravstvenovzgojna sila, mora to silo dokazati ravno v tem smislu, da uči spoznavati empirične družabne oblike in vso razodeto kulturo človeštva kot izpremenljivi produkt razvoja, kot objekt stalnega, najresnejšega in sicer končno za vse človeštvo skupnega dela, t. j. kot večne naloge. Na tem sloni obenem razumevanje in pravo temeljito, za življenje potrebno navdušenje za vsak poklic in za vsako stanovsko izobrazbo, v kateri dobiva poslej doseem dospela splošna izobrazba svoj zaključek.

Vsak stan skrbi za višjo izobrazbo človeštva najprej v svojem narodu. En poklic pa je, ki ga opravljamo končno vsi, ki obsega takorekoč vse ostale, ki stremi naravnost v središče vse naloge izobrazbe volje, to je: poklic socialne vzgoje. Kakor ima vsako vzgojno občestvo za svoj smoter večno prenovljenje tega občestva, tako ima tudi vzgoja v splošnem, če temelji v vseh svojih stopnjah na občestvu, svoj gotovi smoter, da se vzgojeni zopet usposobi za vzgojevalca, za sovzgojevalca občestva. S tem se zaključuje krog socialne pedagogike,

kot večne samoprenovitve človeštva, kot duševna oploditev, v kateri se vedno in vedno ohranja človeštvo, tako ideelno kakor fizično. Tudi v tem oziru je treba priznati posebno vrednost ideji »ljudske visoke šole«, zlasti če si jo mislimo v zvezi z vso skupno skrbjo za blagor delavskih razredov, ne v smislu varuštva, marveč v smislu vzgoje k svobodi, v tem smislu, da se dá vsakemu delu in vsakemu stanu in na vsaki družabni stopnji vsebina in s tem za življenje vsakega posameznika življenja vredni smoter: posplošnenje in s tem povzdig in poplemenitenje človeštva v neomejenem, v sebi samem ohranjujočem napredku.

Tako pa se dokazuje tudi na tej, kakor na obeh prejšnjih stopnjah, in sicer tu še najbolj in najgloblje, da je občestvo obenem element vzgoje, kakor tudi izdelek, ki ga vzgoja oblikuje in ga mora vedno nanovo oblikovati; izdelek, v katerem se spajajo obenem pridobitve prejšnjih stopenj ter se v njem dopolnjuje. Višjega smotra vzgoje volje ne moremo imenovati ali ne zadostoval bi nam tudi nobeden manj visoki. Vsekakor nas vodi naš princip do te točke in ne naprej: bilo nam je le za utemeljitev, ne pa za izražanje želj in dobrih nasvetov.

S to utemeljitvijo bi pravzaprav lahko končali tu mi svoja izvašanja, ker nam je bilo na tem, da pokažemo P. Natorpov princip socialne pedagogike v splošnem obrisu. Kar obesag nadalje v njegovi knjigi metodična obravnava, to tudi opuščamo, a k vzgoji sami spadata še dve poglavji, pod naslovoma »Avtoriteta in njeni pripomočki« in »Nravstveni pouk«, ki se nam zdita važni dovolj, da ju pokažemo izven namena naših splošnih izvajanj kot dodatek še v naslednjem.

1. Avtoriteta in njeni pripomočki. V dozdajšnji pedagogiki volje so imeli skoraj neoporečno vodilno besedo pojmi: zapoved in ubogljivost, izvajana in občutena avtoriteta kot pomočniki v vzgoji volje, a njihovi sopomočniki so bili pohvala in graja, plačilo in kazen. Dovolj pogosto se je v tem zrla vse, kar je bilo treba za vzgojo volje v formalnem oziru. Kdor je znal dobro zapovedovati tako, da se ga je ubogalo, kdor si je znal pridobiti in obdržati avtoriteto, prav deliti hvalo in grajo, plačilo in kazen, ta je bil spreten vzgojitelj, pri gojencu pa je veljalo za najvišjo čednost, da je bil ubogljiv. In vendar je jasno, da življenja gojenčevega ne more izpolnjevati le ubogljivost, le hotenje tega, kar hočejo drugi, marveč da se zahteva zanj predvsem zmožnost, da sam hoče in prav hoče, ne da mu mora kdo pripovedovati, kako naj hoče. Morebiti se dá pojasniti to precenjevanje avtoritete s posebnostjo druge, zlasti za delovanje vzgojitelja v šoli prevažne stopnje: da namreč prevladuje, ko se je enkrat zbudila volja, nagon, da se osvobodi od tuje volje,

posebno od volje določenega vzgojitelja, pri tem ko lastni volji še manjka moč, da se postavi na lastne noge. V tem seveda zre vzgojitelj lahko le eno: da obdrži vojke vladanja v rokah in misli, da je to njegova najbližja, če ne celo edina naloga.

Njegova naloga je to res. Volja gojenčeva mora biti vojena, dokler se sam ne zna voditi. Pridobiti se mu mora pojem *dolžnosti*, ki se ji pokorava tudi brez lastnega hotenja in razumevanja. Zunanja ureditev je v vsakem človeškem delovanju brezpogojno potrebna; in potrebno je, da se zgodaj privadi nasilju zunanjih redov. Ta navadba je celo bistven činitelj vzgoje volje in sicer gospodujoče na gotovi srednji stopnji med čutno odvisnostjo in npravstveno svobodo, med čisto heteronomijo in čisto avtonomijo. A pomniti moramo, da sirova zunanja sredstva, ki so seveda najpripravnější za vzgojitelja v takem nasilnem oziru, skoro gotovo izgreše svoj učinek, groze skaliti pravo razmerje med vzgojiteljem in gojencem ter ga potisniti na nizki nivo. Vse je odvisno od tega, da se pridobi pojem: jaz od tebe nekaj zahtevam in to se mora nekako zgoditi. Če se ne doseže to, potem so vsa drastična vzgojna sredstva zaman.

Mogoč je pač trenoten uspeh, da se zlomi gojenčev upor ter se njegovo zunanje delovanje uravna v zaželjeno smer; a ta uspeh je pogrešek, ker se ni zbudilo v gojencu lastno hotenje in spoznanje in se delovanje ni moglo zasigurati trajno. Dolžnost obstoja tudi, če je noče in ne spozna oni, ki je to dolžnost vršiti dolžan. A kjer gre za vzgojo in ne za samo vladanje, katero misli, da mu vzgoje ni treba, tam je napačno, če se ozira le na proizvodbo zahteve, ne pa tudi na spoznanje in lastno hotenje. Tako se le ubija pravi smisel za avtoriteto in ubogljivost. Ubogljivost je pač potrebna, a na nobeni, tudi na najnižji vzgojni stopnji ni identična z brezvoljnostjo, z odpovedjo lastnega hotenja. Nasprotno pomenja, da se hoče splošno hotenje, lastno hotenje, v posebnem podvreči hotenju vodečega, ker ta pravilnejše uvideva položaj.

To edino je spoštovanja vredni vzrok avtoritete: priznanje, da vodnik bolje pozna pot, ki jo je treba hoditi. Dokler vojeni pota ne pozna, se pač mora zahtevati od njega to zaupanje, ker bi drugače ne mogel kvišku, ne bi mogel pota pregledati ter se tako navaditi, da ga hodi kedaj sam. Kako pa se pridobi taka avtoriteta? Edino tako, da vojeni sam spozna pravilnost vodstva, namreč uspeh, ki ga pri lastnem napredovanju lahko doseže. Ne s poukom, da je pokorščina potrebna, nego le s skupnim, od začetka skupno zavestnim delovanjem je to mogoče.

Isto velja tudi o vseh posebnih sredstvih avtoritete, o pohvali in graji, o plačilu in kazni. Edino jasna podlaga za nje je sodba (ki jo spremlja ali sledi): to je prav, to je napačno. A že ta sodba v ustih vzgojevalca je brez vrednosti in vpliva, če ne pove tega, kar si mora reči tudi gojenec, ko je isto enkrat sam napravil; če sodba ni v njegovem lastnem čustvu pri-

pravljena tako, da je potrebna le še pritrditev vodnikova, da se je popolnoma zaveda. To je obenem tudi pot, kako naj se razvija v gojencu lastna sodba, da nastopa kedaj docela na mesto tuje. Edina avtoritativna razjasnitev, ki se je gojenčevemu spoznanju niti ne približa, pa vzgojno ne vpliva ali pa vpliva narobe. Zato pa tudi ni treba iskati prilike ne za polivalo, ne za grajo ali za osramotitev, ker vse to veliko bolj moti kakor pospešuje. Vsaka hvala in vsaka graja je tudi zato slaba, ker je krivična igra z dušo otroka, ker njegov jasni, lastno spoznani smoter ni popravljanje. Stvar sama deli hvalo in plačilo, grajo in kazen s tako pravičnostjo, kakor ne zmore tega najpravičnejši vzgojitelj; zato naj se zadovolji ta s tem, da uredi zadevo stvar sama, ne pa da hvali in graja še poleg stvari. Izrazito spoznanje: to je prav, to je napačno in iz tega izvirajoča dolžnost, da se napačno poporavi in v pravem napreduje, mora biti zadosti. Ako otrok to spozna, potem je dobro; ako pa ne spozna smisla ukora in kazni se ves njegov čut upira temu nasilstvu, tedaj pa se njegov upor s kaznijo ne zlomi, nego se le poveča, kar pa izpodkopuje otrokovo poštenost. In to gotovo ni zmaga vzgoje, nego le njen poraz: kajti poslej je nadaljni vzgoji še bolj zaprt dohod do gojenčevega čustva.

Kar pa se tiče t e l e š n e k a z n i, samo tole. Pri danih razmerah je ne bomo mogli docela pogrešati, zlasti v šolah, ker tudi ni res, da bi bila vsakokrat zavrgljiva. Ampak sama na sebi nima nobene vzgojne vrednosti; lahko je pač v danem trenutku najkrajša in najprikladnejša pot, da pridemo hitro do reda in miru, a kakor hitro smo prekoračili najskrajnejšo mejo njene dopustnosti, postane škodljiva. Zato je boljše, da se, če le mogoče, opušča. Vsekakor pa moramo zavračati najnavadnejši vseh učinkov telesne kazni, to je učinek navadnega strahu pred čutno bolečino. Otrok se bolečine ne sme bati; če je utrjen, ta učinek sploh ne sme nastopiti. Če pa ga pričakujemo, če zahtevamo ta učinek od otroka, ga vzgajamo s tem k strahopetnosti. Da bi pa vplivali s telesnimi kaznimi na čut časti, ni res; kjer ta čut je, je dosti drugih preprostih sredstev, s katerimi lahko nanj vplivamo. Kazen sploh pa podira prirčno razmerje med vzgojiteljem in gojencem, kajti nasilstvo in sramotenje niso najprimernejša sredstva, da bi se z njimi pridobivala človeška srca. Vsa represivna sredstva vzgoje pa bi morala stremiti le za tem, da ustvarjajo ugodne predpogoje za sledeče pozitivne učinke, ki vsekakor izključujejo tla za konflikte med vzgojiteljem in gojencem.

Pri vsaki vrsti kazni mora biti pot, ki prepreča to, znabiti najresnejšo nevarnost konfliktov: kazen mora razumevati gojenec tako, da je to čisti dokaz ljubezni in npravstvene resnosti vzgojiteljeve. To je mogoče; kjer pa to je, nastopi kot poslednje sredstvo lahko tudi telesna kazen; a vedeti se mora, da je tudi takrat še zelo kočljivo sredstvo. Le tedaj lahko nastopi, če je vse dozdašnje vedenje vzgojiteljevo kazalo to ljubezen in če

je zaupanje v njegovo vodstvo pri gojencu neomajno trdno; kar pa je mogoče le v domači vzgoji, zelo težko pa v šoli. Bodi pa si kakorkoli, vedno homo smatrali za boljšega vzgojitelja onega, ki lahko docela pogreša telesno kazen. V šoli pač naj bo kazenska justica čim najbolj teoretična ter naj kolikor manj uporablja faktično. To je mogoče, če se od vsega začetka budi smisel za zakonitost. Normalni otrok je za to že skraja sprejemljiv. Čuti nadvlado in potrebo zakona dolgo prej, kakor to pojmuje; kako naj bi torej ne pojmoval, ko je zrel za to? —

2. **Nravstveni pouk.** Kar smo povedali ravnokar, je veljalo za vajo in pouk skupaj, kot za sredstvi vzgoje volje; a bolj za prvo. Zdaj pa hočemo prevdariti še posebnost pouka v formalnem oziru.

S kazanjem, s pomaganjem in zlasti s popravljanjem se iz vaje neposredno izcimlja pouk. Zato je skraja le besedna razlaga tega, kar se je kazalo, z namenom, da se ponovi. Pouk pa ima svojstvo, da se z delovanjem izloča v tej meri, kolikor se smotri delovanja boljbolj oddaljujejo in je potrebno popolnejše razglabljanje zvez med sredstvi in smotri, pri tem ko mora dosepati obenem neposredna vaja stopnjo trdnosti, da zase celo besednega pouka več ne potrebuje. S tem pa nastaja nevarnost, da se pouk sploh loči od vaje ter se tako izpopolni kot gola teorija. Tem manj vplivnejši postane tako za prakso; te nevarnosti se je treba čuvati.

Da postane pouk praktičen v pravem smislu, je treba, da je po svoji logični obliki *indukcija*, za katero pa ne zadostuje le lastna vaja in neposredna izkušnja gojenčeva, temveč je to oboje treba s poukom še izpopolniti. Važno je, da se opira pouk na lastno izkušnjo, a pri tem ne sme iti vaja v izgubo; da se z znanim bližjim veže tudi najoddaljenejša, kar hoče nauk podati. Tako posega nauk, tudi po intelektualni strani, globoko v vzgojo volje; in da voljo lahko giblje, je treba, da je pouk praktičen. Za to je potrebno, da stoji v sredi pouka učenčeva izkušnja in vaja, na to pa se niza vse drugo v vednem, nepretrganem napredku, da vse prehaja v zavest kot nekaj, kar kedaj služi ali lahko služi v vajo.

»Nauk« sam izločiti iz podanega, je golo *abstrakcijsko* opravilo, a osnovne smeri abstrakcije morajo biti dane vnaprej, treba je, da se naslanjajo na že znano ogrodje npravstvenega nauka.

S tem pa smo se približali materialnemu opazovanju praktičnega pouka ter razlikujemo oblikovanje *izdelka* in oblikovanje *osebnosti*. Prvo odgovarja najbolj temu, kar smo vajeni zaznamovati z izrazom »pouk dobrin«, kjer pa razumevamo pod dobrinami to, kar naj se zgodi in ne objekte užitka. V višjem smislu je to idealno oblikovanje voljenskega sveta (sveta namenov) in sicer v občestvu ter je torej identično z npravstvenimi nalogami (pouk o dolžnostih). Drugo, oblikovanje osebnosti, pa je pravzaprav le del prvega; vendar pa del, ki se tiče po-

sameznika pred vsem in je v njegovem nravstvenem delovanju prvo. Kajti najprej je treba, da človek, pravi človek, preden se sme pričakovati, da je sam s seboj že tako na čistem, da se lahko briga za vse oddaljenejše. Vzgojujoči vaji je torej vsekakor prvi smoter, da razvije osebnost ter ji dá obliko.

Zato je pri nravstvenem pouku nauk o vednostih vsekakor prvi. Potem pa mora po svojem pomenu stopati vedno bolj v ospredje vprašanje po s t v a r i, ki daje šele vrednost osebi, katera se ji posveča. Ni prav, če se to opuščā, ter se nravstveni pouk opira le na sistem čednosti (kakor n. pr. pri izrazitih moralnih pedagogih). Če se hoče n. pr. privedi otrok do spoznanja, da mora spoštovati svoje starše, ljubiti svoje brate in sestre, mu za to skraja pač ni treba nikake utemeljitve, ker v normalnem otroku ta osnova že je in ni treba še posebe s poukom spravljati do žive zavesti, kar je v njegovi duši že itak živo. Doraščajoči bo pač vpraševal po vzrokih; temu naj se pokaže nastanje nravstvene zveze v družini in njeno potrebo v zvezi organizacije človeškega občestva sploh. In tako vsepovsod. Zato naj se tudi snovi, ki se jemljejo za osnovo nravstvenega pouka (svetopisemske zgodbe, Homer i. dr.) nikaikor ne oplojajo le s stališča pouka o čednostih, ker je vendar blizu, da se pokažejo na njih tudi življenski krogi in občestvene oblike. Če pa je to opazovanje enkrat urejeno, se goli individualni nazor nravstvenega temu lahko podreja.

Iz istega vzroka se tudi ne moremo posluževati sicer priročne razdelitve dolžnosti v dolžnosti napram sebi in napram drugim. Kajti nravstvena dolžnost sama po sebi obstoja le napram nravstvenemu zakonu, ali da se izrazimo konkretnjeje, proti človečanstvu v lastni osebi in v osebi vsakega drugega. S tem pa je ustvarjen tudi stvarni temelj, večna naloga, da je treba delovati na svojem »človečanstvu« ter opuščati golo osebnostno razmerje, ki bi utemeljevalo pač pravno, ne pa tudi nravstveno dolžnost.

A vzgajati je vendar treba individue, individualne značaje, ne pa splošnih »ljudi«! Saj so vendar rastoči individui, ki jih ima vzgojitelj pred seboj, z lastnimi, individualnimi sposobnostmi, z omejenimi razvojnimi možnostmi, dostikrat z zgodaj zrazitimi posebnostmi? (Ker navaja N. tukaj s tema stavkoma naziranje individualnih pedagogov in v naslednjem kot socialni pedagog to naziranje pobija, podajamo ta njegova izvajanja točno, ker obenem karakterizirajo nazor socialne pedagogike.)

Res je že dojenček zase mala, časih že prav sklenjena individualnost in je otrok v starosti, ko se pravi duševni razvoj šele začinja, v mnogem oziru že gotov, komaj še izpremenljiv značaj. A to samo potrjuje, da zraste individualnost na docela lastnih tleh in ne more biti v z g o j n i s m o t e r. Kar je v njej dobrega, teliko manj potrebuje lastnega skrbstva.

kolikor individualnejša je. Sploh pa je tudi njeno najboljše le enostransko dobro, ker bi drugače ne bilo več individualno. Ta enostranost je sicer dopustna, ker človeku pač ni dano, da bi vse enako zmožel, in je boljše, da se to, za kar je zlasti zmožen, v njem predvsem razvija, namesto da bi se brezuspešno mučil s tem, kar ni v njegovi naravi. A celo upravičena posebnost se razvija skoro bolj s tem, da se ne priznava, kakor da se ji preveč bližamo; ravno proti neskladnosti se bo hotela tem čvrsteje okrepiti v sebi. Končno je individualnost vedno tudi ovira in npravstveno je potrebno, da se ta ovira zaveda: s tem se ne uničuje posebnost, nego le razpršuje domišljavost posebnosti. To pa se ne more goditi uspešneje kakor s tem, da se brezpogojno postavi v prvo vrsto stvar, t. j. obče stvar, ki priznava vsako dobro posebnost ter jo prevzema v svojo službo, a se vsaki nepravi pretenciji individualnosti z brezpogojno višjim ugledom zoperstavlja ter se brani, da bi sama nji služila.

Za ugotovitev smotra pedagoškega delovanja torej ne velja individualnost; za to delovanje ji je marveč le razpoložljiva snov. Vsekakor pa jo mora vzgojitelj poznati ter po njej uravnnavati svoje vplivanje. Če je to v vednem razumevajočem občestvu med vzgojiteljem in gojencem, ni nevarnosti, da bi trpela škoda individualnost, treba je marveč opomina, naj se individualnosti preveč ne popušča ter se ne zapostavlja stvar, ki je občestvo.

S tem pa končujemo svoje pokazivanje enega najizrazitejših nemških socialno-pedagoških sistemov.

P. FLERE:

OBLASTVENA UREDITEV SOCIALNEGA SKRBTVA.

(Konec.)

3. Zakonski načrt o mladinskem kazenskem pravu.

Obstoječi kazenski zakon pozna tudi napram nedoletnikom in mladostnikom v bistvu le eno sredstvo, namreč kazen. Le otroci pod 10. letom kazni še niso podvrženi, nad 10 let stari nedoletniki, ki so zakrivali kako hudo, pa se že kaznujejo — sicer še ne z redno kaznijo za hudodelstva, ipak z zaporom. Mladostniki po 14. letu pa so kazensko-pravno docela odgovorni.

Vsi novejši kazenski zakoni so to stališče že zapustili. Povsod so že spoznali, da se mladostniki tudi po svoji doseženi doletnosti še ne morejo smatrati za docela odgovorne, da je za sodnijsko kazen predpogoj

gotova zrelost razuma in značaja, ki je mladostnik navadno še nima, in zato so povsod iskali, da najdejo napram pregreškom tudi že odgovornih mladostnikov nove metode namesto kazni. Najuspešnejše in najbolj razširjeno od teh sredstev je skrbstvena vzgoja in izpregled kazni.

Da uveljavi te misli in načela, je namen tudi avstrijskega zakonskega načrta o mladinskem kazenskem pravu. Po tem naj se nedoletniki sploh več ne kaznujejo sodnijsko; namesto kazenskega nastopa skrbstveni sodnik, ki ima nalogo soditi, če se je nedoletnik pregrešil proti kazenskemu zakonu, ter ga v potrebnem slučaju oddajati skrbstveni vzgoji. Tudi osebe, ki imajo mladostno dobo že za seboj, ki so stari torej od 14. do 18. leta, in so se pregrešile, naj ne bodo več brezpogojno odgovorne, nego le tedaj, če so po stanju svojega razvoja odgovorne, da spoznajo nepravilnost svojega dejanja ter so ravnale v tem spoznanju. Če se mladostnik oprostí, ker mu je manjkala ta zmožnost, ga kazenski sodnik lahko izroči v skrbstveno vzgojo.

A tudi mladostni nepridiprav, ki je lahko odgovoren za svoje dejanje, naj se posihmal ne kaznuje brezpogojno. Če še smoter, da se obvaruje pred nadaljnimi prestopki, doseže lahko tudi na drug način, je kazenski sodnik v drugačnih okoliščinah upravičen, da opusti kaznovanje ali vsaj takojšnji nastop kazni. Oziraje se na njegove posebnosti in na okolnosti njegovega dejanja se sme sodnik zadovoljiti zaenkrat z opominom ali priznati zanj skrbstveno vzgojo namesto kazni ali končno le obsojenemu kazen izpregledati pod pogojem, da se v gotovem času poboljša. Vsi ti izpregledki pa so vezani na gotove, točno predpisane pogoje, da moč kazenske grožnje ne trpi vsled odpadka kazni in težki ali taki pregreški, ki kažejo na to, da je storilec udan kvarljivosti ali nevarnosti, so izločeni od takih olajšav.

Le kadar se je mladostnik pregrešil tako, da se mu odkaže več kot trimesečni zapor, naj se kazen takoj izvrši. Vendar pa se tudi v tem slučaju poleg kazni lahko določi skrbstvena vzgoja.

Ker se morajo kaznjiva dejanja mladostnikov soditi mileje kakor ona odraslih, hoče načrt razširiti meje sodnijske olajševalne pravice, kazni skrčiti in težke ječe vedno nadomestiti le z ječami. Iz istih vzrokov se ne dopušča uvedba policijskega nadzorstva in ne odgon. Končno naj z obsojbo zaradi kaznjivega dejanja, izvršenega v mladostni dobi, ne bodo združene nikake pravne posledice, kakor nastopajo drugače vsled zakonitih predpisov.

Kaznjenci, ki so bili vsled mladostnega prestopka obsojeni v zapor, a so že odsedeli dve tretjini kazni, najmanj pa 4 mesece, naj se lahko predčasno izpuste s predpogojem seveda, da so se med kaznijo lepo vedli, in pod pogojem, da se na prostosti gotov čas pravilno vedejo. Če se ta pogoj izpolni, velja vsa kazen za prestano.

Načrt hoče nadalje pri prestopkih v mladostni dobi omogočiti zabrisati madeže, ki so dosihmal lepeli vse življenje na kaznovancu. Sodišče naj sme osebam, ki so v mladosti prestopile kazenski zakon, na njih prošnjo dovoliti izbrisanje obsodbe, če so bili pred obsodbo neomadeževani, če so po svoji moči poravnali z dejanjem povzročeno škodo in če v gotovi dobi poslej niso bili več obsojeni. Sodnikova obsodba pa se ne sme izbrisati, če je bil mladostnik obsojen v več kot 1 in pol letni zapor. Če niso dani za izbrisanje obsodbe vsi predpogoji, je to mogoče le najvišjim milostnim potom.

Izbrisana obsodba velja, kakor bi ne bil obsojeni nikdar kaznovan. Njegova kazen je tudi nasproti oblastvom tajna: le oblastva, ki oddajajo mesta javnih služeb, so upravičena, da povprašujejo po zabrisanih obsodbah.

Po predpisih v načrtu se udejevijo pri kazenskem postopanju tri načela, ki so se uveljavila že v vseh novejših zakonodajah: ločitev mladostnih obtožencev od odraslih; združitve mladinskih zadev pri istem sodišču v rokah enega ali večih sodnikov, ki so za to panogo sodnijskega delovanja zlasti pripravi, v večjih mestih zlasti združitve pri enem ali večih sodiščih (mladinska sodišča); končno združitve kazenskospodnega postopanja s skrbstveno oblastjo, tako da obravnava lahko oboje isti sodnik. Nadaljni procesualni predpisi zagotavljajo kolikor mogoče temeljito obravnavo vsakega posameznega slučaja, onemogočiti procesualne posledice, ki bi mladostnika zaradi njegove neizkušenosti lahko zasegle, ter kolikor mogoče otežkočiti objavo pregreškov, ki jih je kdo storil v svoji mladosti.

Z vrsto določb o preiskovalnem zaporu in kazenski izvedbi hoče načrt omejiti nevarnost, da bi se mladostniki v zaporu pokvarili.

Končno obsega zakon tudi več kazenskih določb za varstvo mladine. Po teh je kaznjiv vsak, ki s hudo pregrešitvijo dolžnosti za oskrb ali vzgojo nedoletnika ali mladostnika izpostavlja sili ali nevarnosti zane-marjanja. Pod kaznijo je tudi: dajatev opojnih pijač nedoletnikom; uporaba otrok pod 16. letom za javne priredbe, ki ogrožajo zdravje ali npravstvenost, kakor tudi njihovo nabiranje za pridobitnost v inozemstvu, če je ta združena s tako nevarnostjo; zloraba nedoletnikov pri nenravnih dejanjih, zapeljanje in onečaščenje deklic pod 16. letom in pospeševanje tuje nenravnosti; ogrožanje npravstvenosti mladinskih oseb s prodajo nenravnih spisov, podob in kipov ali z brezplačnim predstavljanjem takih del, končno prelomitev skrbstvene vzgoje. Kazni ne oprošča pomota ali nepoznanje pri starosti mladoletnikov, razen če se zmota ali nepoznanje dá opravičiti.

Ta zakon stopi v veljavo skupno z zakonom o skrbstveni vzgoji.

4. Zakonski načrt o skrbi za potrebno mladino.

Poglavitna naloga tega zakona je organizacija mladinskega skrbstva v področju ministrstva za socialno skrbstvo in sicer obsega zakon skrbstvo za »otroke«, t. j. do 14. leta in za »mladostnike« med 14. in 18. letom.

Za proizvodbo državi pripadajočih nalog na torišču mladinskega skrbstva se ustanove deželni in okrožni mladinski uradi, kojih okrožja določi ministrstvo za socialno skrbstvo. Za vršitev krajevne tozadevne naloge se ustanove še okrajne podružnice z delovnim obsegom okrajnih sodišč in take po občinah posamič ali za več občin skupaj. Kjer občine že imajo lastne mladinske urade, se vsa opravila lahko izroče tem. — Vse te podružnice so podrejene okrožnim mladinskim uradam, ki tvorijo tako I. instanco mladinskih uradov, ti pa so pod vodstvom deželnih mladinskih uradov, podrejenih ministrstvu za socialno skrbstvo. Deželni (ali pokrajinski?) mladinski uradi niso vezani na deželne meje in se lahko ločijo po narodnosti, kadar se za to pokaže potreba, torej zlasti tam, kjer so tozadevna zasebna društva, zavodi in naprave že narodno ločene.

Naloga mladinskih uradov so dvojne: splošne in posebne. K splošnim nalogam spada: Krajevna uprava mladinskega skrbstva; državno nadzorstvo nad javnimi in zasebnimi zavodi in napravami v svrhu mladinskega skrbstva; pospeševanje proste samodejalnosti s spodbudo in podporo obstoječih organizacij in vpostavitve sporazumljenja, med krajevnimi društvi in napravami privatnega mladinskega skrbstva. Izločene pa so iz delokroga mladinskih uradov vse le zdravstvene naprave in zavodi kakor sploh vse le zdravstvene zadeve mladinskega skrbstva. — Ravnotako tudi vse zadeve, ki tičejo bolne, bolehnne, telesno ali duševno manjvredne mladine.

Posebne naloge mladinskih uradov pa so: Ustanavljanje in upravljanje zavodov in naprav za pospeševanje duševne in telesne blaginje otrok in mladostnikov, zlasti njihovo začasno nastanjenje in njihovo opazovanje. Poročanje o predlogih in mnenjih v vprašanih mladinskega skrbstva. Sestavljanje in vodstvo katastrof in statističnih poizvedovanj. Podpiranje varuških in mladinskih kazenskih sodišč in postavnih zastopnikov nedoletnih pri izpolnjevanju njihovih nalog. Vodstvo glavnega varuštva in vodstvo skrbstvenega in varstvenega nadzorstva nad rejenci, ubogimi, zapuščenimi in zanemarjenimi otroki in mladostniki. Sodelovanje pri nadzoru varstva delajočih otrok in mladostnikov. — Na te urade se lahko prenese tudi naloga, odkazana varuškim svetom.

Mladinski uradi so pristojni za vse skrbstvene zavode in naprave v svojem okolišu kakor tudi za vse, v tem okolišu stanujoče otroke in mladostnike. Sestavljajo se iz stalnih in nestalnih članov. Stalni so predsedniki, nadzorniki in sploh stalno določeni uradniki. Nestalni člani pa

se imenujejo ali volijo na dobo 5 let in sicer: Na predlog predstojnih službodajalcev juridičnopolitični uradniki, sodniki, učitelji, sanitetni uradniki (uradni zdravniki) in državni stavbni uradniki, na predlog cerkvenih ali nabožnih oblastev zastopniki veroizpovedanj; na predlog zdravniških zbornic zdravniki, zlasti psihiatrično izobraženi; na predlog deželnih zvez prostovoljnih mladinskoskrbstvenih organizacij primerne osebe, ki delujejo na torišču mladinskega skrbstva. Razentega se lahko brez predloga imenuje število strokovnjakov ter se pritegnejo izvoljeni zastopniki deželnih, okrajnih in občinskih odborov. — Mladinski uradi smejo društva in posameznike (sirotinske oskrbnike) pooblastiti s tem, da pod vodstvom in nadzorstvom urada opravljajo posamezna jim odkazana opravila ali tudi skupine opravil.

Odločitve mladinskih uradov se morajo izvesti in se opira urad lahko tudi na žandarmerijo in županstva, pri katerih spada sodelovanje z mladinskimi uradi v njihov prenešeni delokrog. — Sploh pa so obvezani tudi vsi starši, drugi vzgojitelji in delodajalci otrok in mladostnikov, da podprajo mladinske urade in vsa oblastva pri njihovem delovanju v mladinskem skrbstvu.

* * *

Ravno ta poslednje navedena določba naznanja, da se odpira z mladinskim skrbstvom novo delovno torišče za učiteljstvo, ki je že po svojem stališču med prvimi narodovimi vzgojitelji. Naloga je za narodovo blaginjo tolike važnosti, da se ji bomo radi posvečali ne iz kakega neprimerne idealizma — na katerega ravno pri našem stanu tako radi trkajo odločujoči činitelji — marveč zato, ker uvidevamo njeno potrebo iz narodne koristi same. In zato je bilo tudi naše tozadevno poročilo obširneje, da se naše učiteljstvo o svojih delnih bodočih nalogah čimpreje pouči in pripravi nanje.

FRANČEV :

IZ BOLGARSKEGA ŠOLSTVA.*

V našem dosedanjem šolstvu pogrešamo med ljudsko, meščansko in srednjo šolo enotne vezi in dostikrat mora ljudska šola še posebe pripravljati na srednjo ali pa skrbe za prehod iz one v to razni pripravljalni razredi. V obeh slučajih na škodo šolstvu in učencem: prvemu s tem, da se, služeč drugošolskim namenom, ne more docela posvečati svojim, drugim tako, da jih s pripravljalnimi razredi pripravi vsaj ob eno leto.

Posneto iz knjige „Dr. V. Nikolčev : Das bulgarische Bildungswesen“; knjiga je izšla (v zaloga Dürr-Leipzig) že l. 1910., tako da vsi podatki za danes ne bodo menda več veljali, prinesli pa hočemo itak le mal pregled o ureditvi šolstva.

Pri čemer nam niti ni treba omenjati, da so ti pripravljalni razredi le zasilne naprave.

Mlado bolgarsko šolstvo nam v tem oziru prednjači. Tam tvorijo vez med osnovno šolo in med vsem višjim srednjim šolstvom takoimenovani progimnaziji, ki opravljajo obenem tudi službo naših meščanskih šol.

Bolgarske srednje šole torej ne nadaljujejo neposredno tam, kjer je končala s svojim delom osnovna (ljudska) šola, marveč morajo učenci teh dovršiti še splošen trileten tečaj, preden prestopijo v višjo šolo. Ta triletni tečaj splošne izobrazbe so še pred nedavnim nazivali meščanska ali mestna šola, ki je bila v vsakem oziru predtečaj za gimnazijo. Tako je bila meščanska šola pač dobra kot podlaga za višji gimnazijski pouk, uočno pa se je odtujila interesom meščanstva, ki naj bi mu tudi služila, ter je postajala boljbolj ovira za razvoj meščanske šole same. Da se odpravijo ti nedostatki v ureditvi in v položaju meščanske šole, se je mnogokaj poizkušalo, konečno ureditev pa je prinesel novi šolski zakon iz leta 1909. V prepričanju, da postavi s tem meščansko šolo v službo najširšim narodovim plastem ter jo sčasoma celo združi z osnovno šolo, jo je preuredil zakonodajalec v progimnazij ter mu odločil naslednjo nalogo: progimnazij je nadaljevanje osnovne šole in tvori splošno podlago vseh srednjih šol. Kako blagodejno se je izkazala ta preureditev za razvoj in za razširjanje progimnazijske izobrazbe, kaže jasno naslednja sestava podatkov za leto 1898/1899 in za leto 1909/1910:

	Meščanske šole v l. 1898/99			Progimnaziji v l. 1909/10		
	šole	učitelji	učenci	šole	učitelji	učenci
1. Za dečke	62	310	7380	32	441	12.815
2. Za deklice	22	102	1789	23	292	7.199
3. Za oba spola skupaj	—	—	—	218	754	19.460
Vsota	84	412	9169	273	1487	39.474

Razentega so v nekaterih večjih mestih priklopljeni progimnazijem še 1 do 3 gimnazijski razredi, ki se nazivajo nepopolne gimnazije ali 4- (ozir. 5-, 6-) razredne šole. Za te šole velja vse, kar navedemo o progimnazijih in pozneje o gimnazijih. Nekateri teh šol obstojajo še vsled ureditve v prejšnjih letih, druge pa se že izpreminjajo v popolne gimnazije. Zaradi tega in vsled naglega razvoja progimnazijev nazaduje število teh nepopolnih gimnazij in gotovo je, da se sčasoma preustroje vse v progimnazije.

Učni predmeti na progimnazijih so: verstvo, bolgarščina in cerkvena slovanščina, francoščina ali nemščina, svetovna zgodovina, zemljepis, družboslovje in zakonodajstvo, aritmetika, geometrija z geometrijskim

risanjem, prirodoznanstvo (fizika, kemija in prirodopis) z ozirom na svojo uporabo pri kmetijstvu, trgovini in industriji, prostoročno risanje, lepopis, ročno delo, petje in telovadba. Razentega so občine upravičene, da s pritrdilom okrajnega šolskega sveta in naučnega ministrstva uvedejo z ozirom na krajevne učne razmere še druge učne predmete.

Za vzdrževanje progimnazijev veljajo iste odredbe kakor za vzdrževanje osnovnih šol, t. j. skrbeti morajo za nje šolske občine. Tako postavlja novi šolski zakon progimnazije bliže osnovni šoli kakor gimnaziji. Namen te ureditve je docela jasen: progimnazij obstoja toliko časa kot samostojna šola, dokler se mu narod ne privadi tako zelo, da ga bo smatral za nepogrešljivi sestavni del narodne izobrazbe ter bi občutil njegovo opustitev kot veliko nazadovanje. Tedaj pa se progimnazij združi z osnovno šolo, ki obsega danes za šolsko obveznost od 7. do 12. leta (dve leti do 14. leta izpolnjujejo nadaljevalnice) le štiri tečaje. Manjše občine, ki ne morejo same zdrževati progimnazija, ustanove lahko skupaj osrednji progimnazij, ki ga posečajo progimnazijci prizadetih šolskih občin.

Pouk v progimnazijah je sicer brezplačen, a ne obvezen. V nadaljno dopolnilo progimnazijske izobrazbe se na podlagi novega šolskega zakona lahko otvorijo dveletni nadaljnoizobraževalni tečaji za poljedelstvo, industrijo ali trgovino za dečke in nadaljnoizobraževalni tečaji za ženska ročna dela, za gospodinjstvo in druge ženske ročnosti. V teh nadaljnoizobraževalnih tečajih se mora poučevati razen v posebnih strokah in ročnostih še naslednje splošnoizobraževalne predmete: bulgarščina, trgovsko računstvo, praktično vzgojeslovje, zemljepis, fizika, kemija, geometrija z geometrijskim risanjem, prostoročno risanje, glasba in petje.

Tako služi vsa ureditev progimnazijev razširjeni splošni izobrazbi in tvori tudi ta podlago za srednje šolstvo: pri avstrijskem šolstvu pa se polaga največ važnosti na jezikovno predizobrazbo. To zahteva posebno gimnazija in sklepati smemo, da mora vsled drugačne osnove biti tudi bolgarsko srednje šolstvo urejeno drugače, praktičnejše kakor avstrijsko.

Pod zaznambo bolgarskega srednjega šolstva (kot medstopnjo med osnovnim in visokim šolstvom) spadajo naslednje šole: gimnazija, pedagoška šola, teološki seminar, umetno-obrtna šola, strokovne šole (glasbena šola, tehnikum, vojaška šola, kmetijske, vinarske in sadjarske šole in trgovske šole) in pedagoški visokošolski tečaji. Ker štejejo pri avstrijskem šolstvu med »srednje šole« pravzaprav le gimnazijo, realno gimnazijo in realko ter zavzema med temi nekako tradicionalno prvo mesto humanistična gimnazija, primerjajmo s tem šolstvom bolgarsko gimnazijo.

Pri bolgarski gimnaziji tvori temelj oni triletni progimnazij, ki je enotna podlaga vsemu ostalemu srednjemu šolstvu. Od 4. leta naprej

pa se »gimnazija« deli v klasično in realno gimnazijo, ki ima vsaka pet letnikov. Nekatere gimnazije obsegajo oba dela, nekatere le realni oddelki: gimnazije, otvorene le s klasičnim oddelkom, se niso mogle obdržati. Delitev v klasično in realistično gimnazijo pa se je obnesla, ker se tičejo razlike v učnih načrtih le števila in razdelitve učnih ur, ne pa principa in ustvarjenega temelja, kakor kaže naslednja tabela (urnik za deške gimnazije):

Učni predmeti	Real. gimnazija					Klas. gimnazija				
	I.	II.	III.	IV.	V.	I.	II.	III.	IV.	V.
Bolgarščina	4	3	3	3	3	4	3	3	3	3
Francoščina ali nemščina	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
Ruščina	—	2	2	—	—	—	2	2	—	—
Latinsščina	—	—	—	—	—	5	3	3	4	4
Grščina	—	—	—	—	—	—	3	3	3	3
Svetovna in cerk. zgodov.	2	3	2	3	3	2	3	2	3	3
Zemljepis	—	2	2	1	2	—	2	2	1	2
Družbo-zakonznanstvo . .	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Polit. (nacion.) ekonomija	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1
Algebra in geometrija . . .	5	4	4	3	4	4	3	3	3	3
Deskriptivna geometrija . .	—	—	—	4	2	—	—	—	—	—
Fizika	—	—	4	3	3	—	—	3	2	2
Kemija	3	2	2	—	1	2	2	1	—	—
Prirodopis in higiena . . .	2	2	1	2	2	2	2	1	1	—
Filozof. propedeutika . . .	—	—	—	2	2	—	—	—	2	2
Prostor. risanje	4	4	2	2	—	—	—	—	—	—
Petje in glasba	1	1	1	1	—	1	1	1	1	—
Telovadba	2	2	1	1	—	2	1	1	1	—
Skupno št. učnih ur . . .	26	28	27	28	27	25	28	28	27	27

Na dekliških gimnazijah se ne poučuje politična (nacionalna) ekonomija, zato pa v V. razredu gospodinjstvo in vzgojeslovje, v I. do IV. razredu ženska ročna dela. Razen realističnih in klasičnih gimnazij vsebuje novi šolski zakon iz leta 1909 tudi polklasično gimnazijo, kjer se poučuje od klasičnih jezikov le latinščina, namesto grščine pa prostoročno risanje in več fizike.

Učiteljstvo osnovnih šol izhaja iz pedagoških šol, ki so po dovrstitvi progimnazija petletne in imajo v svojih prvih letih z gimnazijami skupni učni načrt, v zadnjih dveh letnikih pa nastopi poučevanje v specialno pedagoških strokah. Ta tako pozna delitev se utemeljuje takole: Po dovrstitvi prvih treh gimnazijskih let je dijak, ki je dovršil 4 leta osnovne šole, 3 leta progimnazija in 3 leta gimnazije, s svojim 17. letom zrel dovolj, da se prostovoljno in zavestno odloči za studij pedagoških strok, če čuti nagnenje za učiteljski stan; drugače lahko ostane na gimnaziji in dovrši gimnazijski studij.

Pripomniti pa je treba, da že leta 1910. niso v Bolgariji smatrali reforme učiteljske izobrazbe z ureditvijo pedagoških šol za zaključeno, marveč so že tedaj nameravali, naj se te pedagoške šole sploh opuste ter se nadomestijo z dveletnimi pedagoškimi tečaji, obveznimi za vse, ki se hočejo po dovršitvi gimnazije posvetiti učiteljskemu stanu. In moj vir pripoveduje, da se o tej ideji že leta 1910. v Bolgariji »ne le živahno razpravlja, marveč ima mnogo privrženecv celo med najznamenitejšimi bolgarskimi šolniki«. Težko pa, da bi se mogla v naslednjih žalostnih letih do danes udejestviti.

Enotna predizobrazba in izobrazba pa poednoti tudi učiteljstvo: nikake razlike ni potem med učiteljem osnovnih šol in progimnazijev. Zlasti za poslednje so se jemali skraja, ko je progimnazij nagibal še k gimnaziji, gimnazijske učitelje, odkar pa je progimnazij izpopolnitev osnovne šole, pa obstojajo za izobrazbo progimnazijskih učiteljev trije pedagoški visokošolski tečaji, ki sprejemajo kot redne slušatelje le absolvente gimnazij in pedagoških šol. Prvi tečaj obsega historično-filološke, drugi fizikalčno-matematične stroke, tretji pa moderne jezike: obvezen za vse tri tečaje je pouk v pedagogiki in v enem modernem jeziku (francoščini ali nemščini). —

S tem podajamo samo mal kosček iz tega mladega šolstva. Da se je moglo v kratkem času svojega obstanka (računiti smemo za začetek sistematičnega šolskega razvoja na Bolgarskem šele leta 1880!) tako razviti, je pa vzrok tudi to, da je narod vladi dovoljeval vedno precejšnje vsote za šolstvo in za narodnokulturne institucije; postavka leta 1880. je znašala 1,365.020 frankov, leta 1910. pa 21,760.182 frankov, kar moramo seveda računati le na Bolgarsko pred balkansko vojno.

DR. IVAN LAH:

PATER HIPOLIT IN NJEGOV „ORBIS PICTUS“.

(Nadaljevanje.)

138. Krajleva svitlust.

Ta krájl v krajlevi časty sedy v svojim krajlevim thronu, v častlivim oblačlyi, ociran z eno krajlevo krono v roki deržeč ta scepter, obdan od krajleve poslužbe ali od krajlevih oblastnykov mej tejmi so ti nar imenitniši: ta Cancler ali krajleviga pečáta varih iz svojmi posvějtniki inu skrivnimi pissarji, krajleve pravice oblastnyk, krajleviga dvora oblastnyk, krajlevi dvornikar, krajlevi natakavie, krajlevi tružar ali spižnikar, krajlevih zaklad oblastnyk, krajlevi zakladnikar, vigši kamerling inu vigši štálma-

ster. Za tejmi gredo ti drugi dvorski žlahtniki, žlahtni ali krajevski pažeti, s timi kámerniki, služábniki, postrežniki inu hitri seli, ti trabonti iz žolnerščino. Tim ptujnim izposlanim selom on dodely ta posluš očitnu. Drugam on pošila svoje naméjstnike, oblastnyke, flégarje, réutmastre inu izposlánce ambašátové(?); katerim včassi pošle nova povella po póštarjih inu postillionih. Ta dvorni norec obudy en smejh z njegovimi norčyami. V Rimskim Cessarstvu je nar vigši oblastovavic ta Cessar, kateri na zbrálišču se izvóli od tih ossem kurfürštov (pis. Churfürštov), kakor so: terjé duhovski inu vigši škoffi: Majncarski, Trierski inu Coelnerski, inu pet deželskih: pemski kralj, cessarski natákavic, hercog v parski deželi, ces. tružar, hercog v saxonji, ces. maršal (pis. Marschall), marchgraff z brándenburga, cessarski vigši kamerling inu pfalzgraff ces. šacmaster. (Popis kraljevske visokosti (regia maiestar. königliche Majestät) in njenega spremstva, je dal patru brez dvoma mnogo truda, kajti za dvor slovenščina tedaj še ni bila ustvarjena. Kljub temu je skušal prevajatelj rabiti slovenske izraze: skrivni pisarji so sekretarji oz. Geheimschreiber; kraljeve pravice oblastnik = Marschall, praetorii prefectus; kraljevega dvora oblastnik = Hofmeister, aulae magister; nadalje slede: Mundschenk = natákavic, Truckses = tružar ali špižnikar, Schatzmeister = zakladnikar; Obrist = Cammerer = vigši kamerling; trabonti z žolnerščino so: „Trabanten mit Leibwacht.“ Flegarji so praefecti, Amptleiter; izposlanci ambašátovi so: legati, Gesandte. „Zbrališče“, na katerem se izvóli Rimski cesar je Wahltag. Tuje besede pater rad piše s tujim pravopisom. Zanimiv je parski (bavarski) kralj, ki ga pozna pozneje tudi Prešeren („parski Tesel“.)

139. Ta žolniér, vojščák.

Kadár se je potréjba vojskuváti se bérnjajo ti žolniérji, katerih orožje je: ta čelada ali želejna kapa, (katera je ocirana s plumážo). Ta bramba ali rištenga tiga železniga gvanta ali oklépa dejli so: železni vratilnik ali ogerlik, parsni oklep ali kyrass, železni rokavi ali lahty, želežne škórnice, želežne rokovice, s tem pancarjam ali železnim hlačami inu sčytom; letu je orožje za brambo. Orožje pak za poškodjenje je: ta paláž, meč inu sabla, katera se v nožnice vtakujejo, inu na passu ali v tim obešalniku okuli denejo ali opášejo. (Ta žolnerska pinta ali šarpa služi k eni snagi.) en boyski meč inu ta tolch, na tih je ta štil ali križ, ročaj s tem knofam, inu ta klinia s to špico, v srejni je hárbát inu ostrust. Tu drugu orožje je: ta pušica ali súlica, ta partizana na katerih je tu rátišče inu železju. Ta šestopernica inu čekan. Na déleč se vojskuje z mušketami, pistolami inu púškami, katere se fassajo s kuglami iz patrón-taša ali iz te taške inu strelskim prahom ali s pulfram z rožiča.

(Tudi ta odstavek se je patru posrečil. Žolnier = soldat (žoldner); ta beseda se je uveljavila posebno v 30 letni vojni, v kateri so se bo-

jevale po večini najete oz. plačane čete; v slovenščini se je beseda ohranila do Vodnikovih časov. — bermajo se = werden geworben; plumaža = Federbusch; palaž = meč, pinta služi k snagi = Zierdeornatni; tolch = Dolch; rátišče = Schafft, Sestopernica — Streitkolb, čekán = Faustling, Rožič = Pulferhorn.)

140. Kámpišče ali ležišče ene vojske.*

Kadar se z vojsko na pulje potégne, se enu ležišče restavi inu se ti šotorji s klinami ali klúkami restégnejo; lety so ali s platna ali iz slame sturjeni, inu tiisti se obdajajo za žihrosti voljo iz nassipi inu z grábnami; se tudi vun postavljajo te straže inu vun pošilajo ti špejgauci za kerme inu za rupa voljo. Gredo vunkaj te partye ali trope kir se dostikrat iz sovražnikom šarumcirajo ali junáčújejo inu povdárjo o kupaj šternejo; ta šotor tiga vigšiga generala je v srejudi tiga kampišča

141. Poboyna ordenga inu boy.**

Kadar se imá en boy dèržáti, se ta voyska v eno poboyno versto postavi inu se rezdejlj v to sprejndno inu zajndno trumo inu v te trope na stranejh. Ti pejšci se zamejšajo v mej koynike; leuni se odločijo v te companye, lety pak v ta kardella, leune imajo v srejudi ta bandera, letá nossio te štandare; nyh oblastnyki ali officerji so: corporali, banderniki, fendrichi, vice kapitani, kapitani, poglavarji, rittmastri ali capitani tih koynikov, obristlejtenanti obristarji inu nyh vsih vigši poglavar, general, poglavitni oblastnyk. Ti bobnarji inu pavkarji, kakor tudi ti trobentarji trobijo ali trobentajo k boyu inu te vojščáke serčne déljajo; v začetku tiga boya se strejla z mušketami inu iz boyskimi štukmi, potler se od blizu vojskúje iz sulicami inu z mečmi. Ti premagani se pobyjejo ali se v bejg podadó. Ta pomúč tih namejstnenih pride od zajndne zaderžbe, bussje ali zassedbe. Ti vozúvi se opléjnio inu obrupajo.

(Razne izraze v tem odstavku je pater še nekako srečno sestavil. Prednja in zadnja truma = Vortrab u. Nachtrab, kardella = Schwader u. Truppen; bandernik = praporščak, vice kapitan = Leutenant, capitán = Hauptmann (beseda se rabi na jugu pri nas kot stotnik). Poljski štuk = Feldstuck — top, kanon. bussja = insidiae = Hinterhalt. Pri Hipolitu se nahaja v besednjaku in v orbisu. Pozna jo že Dalmatin: Jerobeam je storil busijo t. j. zasedo. Pleteršnik jo navaja kot turškega izvora: pusu).

* — castra, Feldlager.

** — arcies et proellum, die Schlachtordnung und Feldschlacht.

(Dalje prih.)

IZ ŠOLSKEGA DELA.

Nekaj navodil za pravopisje.

Da očistimo slovenski jezik starih, četudi morda slovniško še dosti pravičnih oblik in izrazov, hočem navesti tukaj nekaj besed, lepših, bolj narodnih in pravičnejših.

Ne:

naenkrat

vzhod

se vleže, se vsede

pozdravlja *te*, piši *mi*, oprosti *mi*,
(kjer *to* ni neobhodno potrebno):

ne vedno: *moj oče*, *moja mati* etc.
cvetica nagne *svojo* glavico, soln-
ce pošilja *svoje* žarke etc.

boljše, najboljše

napačno

vidi se, dela se (in podobno)

se ne more

ravno, ravnokar (gerade!)

lanjsko leto

lahko storim, se lahko zgodi (in
podobno)

nimam časa

dopade se mi

danes zjutraj

danes zvečer

včeraj zvečer

ob kateri uri

do katere ure

ob tej uri včeraj

tanko

blišči

udan(a)

drvijo, drveti

drenj

cvetica

narava (če *le* zemlja!)

celo leto, cel dan etc.

ampak:

nenadoma, mahomâ, zdaj zdaj,
v trenutku, pravkar.

izhod

leže, sede

pozdravlja, piši, oprosti etc.

kratko: oče, mati etc., cvetica na-
gne glavico, solnce pošilja žarke
(ker gotovo *svoje*, čigave pa!)

bolje, najbolje

nâpak

videti je, delamo, delajo

ne moreš, ni moči

prav, pravkar

lani

utegnem storiti, se utegne zgoditi
etc.

ne utegnem

všeč mi je (bolje od *ugajati*)

davi

drevi

sinoči

obkorej

dokorej

včeraj obsorej

tenko

blešči

vdan(a)

drevijo, dreviti

gneča

bolje: cvetica (od *cvetem*)

priroda

vse leto, ves dan etc.

zvedeti	izvedeti
spored	izpored (vzpored)
spričevalo	izpričevalo
ker, kajti	bolje: zakaj (n. pr. Veselim se,
ganiti	zakaj lep dan je danes)
klopica, lučica	geniti
uta, utica (Hütte!)	klopca, lučca (četudi nekateri ni-
britko	so za to!)
duhti, duhteč	senčnica
enkrat (je šel etc.)	bridko, (bridek)
priprosto	dehti, dehteč
zaduhlo	nekoč, časih, kdaj
pöndeljek, dopoldne	preprosto
par dni, par minut	zatohlo
kakor da bi (v stavku)	ponedeljek (po nedelji) dopoldne
sprehod, sprehajati se	(isto popoldne)
imam se za učiti	nekaj dni, nekaj minut (zakaj par
rudeče	pomeni le dvoje stvari!)
vseeno	kakor bi
pajčolan, tančica	izprehod, izprehajati se
pesmica	moram se učiti etc.
v jeseni, v pomladi	rdeče (pač pa rujavo, rumeno)
précej	vendarle (n. pr. Vendarle pridem
to in to spada tja in tja	in ne: Vseeno pridem!)
mislim, da bi bilo ...	tenčica
ključavnica	pesemca
eden za drugim	jeseni, spomladi
pojdi naprej	bolje: koj (precej radi zamenjajo
	v šoli v naglasu s precèj!
	to in to sodi tjà in tjà
	sodim, da bi bilo ...
	ključanica, (ključalnica)
	drug za drugim
	pojdi dalje

In tako dalje, morda je še več izrazov in besed, ki bi zahtevale izpopolnitve. Sodim, da bi bilo neobhodno potrebno, da posebno v šol očistimo tako in enako do najčistejšega. In poslušajmo, kako govori narod!

Marija Kmetova.

Spisje v ljudski šoli.

Ker se še vedno dobe v našem stanu tovariši, ki so mnenja, da ni mogoče doseči v ljudski šoli v višjih razredih, to je v petem, šestem ali celo osmem šolskem letu dobrih ali celo izvrstnih uspehov v prostem spisju, podajam v naslednjem nekaj vzgledov, do kake popolnosti se lahko privede ravno spisje v V. razredu, to je petem in šestem šolskem letu.

Pripominjam pa mimogrede, da nisem nikakor »forsiral« ravno spisja kot **moj predmet**, temveč porabil sem za ta predmet toliko časa, kolikor ga predpisuje naš podrobni učni načrt, a povdarjati moram, da se nisem nikdar ogreval za ono metodo, ki jo še marsikateri uporablja ravno pri tem predmetu, ki vidi višek popolnosti v napisovanju na izust naučenih, dva- do trikrat prav skrbno popravljenih in po dani dispoziciji napisanih opisov, oziroma sestavkov.

Zglede podajam po originalu, z vsemi napakami, ki jih je zagrešil učenec Franc Pristav.* Iz njih se lahko spozna, da je imel »pisatelj« teh doživljajev dobro fantazijo, a da ni bil še popolnoma trden v slogu.

I.

Pomladni sprehod.

Bilo je nekega lepega pomladnega dne. Na našem dvorišču smo se zbrali: Minka, Angela, Cilka in jaz. Igrali smo se, kakor pravijo otroci: »ristanc«. Danes jaz kar nič nisem mogel napredovati v tej igri. Srce mi je bolj sililo v božjo naravo. Zato rečem: »Pojdimo raje na Oblo-goričo in v Lisjak, danes bo tam prav prijetno.« Ker smo bili vsi zadovoljni s tem predlogom, smo šli tjakaj.

Krenili smo iz našega dvorišča po cesti; potem smo šli mimo Marovta na poljsko pot. Sedaj se je razvnelo šele pravo veselje! Skakali smo kakor obnoreli. Ko smo se pa tega naveličali, smo trgali lepe cvetke, ter jih povili v krasen venec, kojega smo obesili na bližnji križ ob poti. Dalje prišedši pridemo do Oblo-gorice. Oblo-gorica je nizek grič, porasten z gozdom. Pod Oblo-gorico smo malo postali. Potem pa smo šli navkreber. Ko smo prišli na vrh, se nam je odprl diven pogled. Njive in travniki, vse v bujni rasti, vmes pa bela cesta, kakor srebrni trak. Ob cesti stoje zadnje hiše, a naposled ni nobene hiše več. Opazovali smo gibanje ljudi na cesti. Zdaj opazimo kak kmečki voz, potem tovorni voz; vmes pridrdra tudi kakšna kočija, kajti ljudje se mnogo vozijo na Bled in na druge kraje. Včasih naznanja velik oblak prahu, da vozi tod tudi avtomobil, ki zopet hipoma izgine v oblaku prahu.

Ko smo se nagledali, smo šli dalje. Stopaje smo opazovali lepote gozda. Po vitki smreki pleza in skače urna veverica, ki lušči smrekov češarek. Glej, tam po oni smreki tolče žolna, iskaje raznega mrčesa. Nekaj bi pa že skoro pozabil omeniti. To so vendar naši ljubi pevčki, ki prepevajo tako lepo.

* 12 letni učenec je dovršil peti razred in nato prestopil v ponavljalno šolo.

Ko pridemo na konec gozda, zdirjamo po bregu navzdol do poljske poti, ki nas privede na cesto. Nekoliko časa gremo po cesti, potem pa zopet stopimo na poljsko pot, ki nas povede do kapelice sv. Ane.

Od kapelice sv. Ane nas pelje vijugasta stéžica čez železniško progo v mal gozdič »Lisjak« po imenu. Zapazili smo v tem gozdiču veliko plast gline. Začeli smo se igrati. Kopali smo luknje v glino, delali železnice in predore, hribčke in dolinice. Pa naveličali smo se tudi tega. Odšli smo dalje do bistrega studenčka. Radi bi se napili mrzle studenčnice, pa smo se bali, da se ne prehladimo. Od studenčka smo šli dalje do konec »Lisjaka«. Ko smo pa zagledali bistro Savo, smo se obrnili, ter smo šli nazaj do studenčka in od tod h glini. Vrnili smo se nazaj h kapelici sv. Ane, ter čakali na tovorni vlak, ki je pravkar sopihal izza »Lisjaka«. Na vlaku se je peljalo veliko goveje živine, nadalje premog, razen les in drugo.

Z zadovoljnim srcem smo se vrnili domov.

II.

Kuhinja.

Nekega dne grem k Angeli. Komaj sem bil pri nji, priteče mali Angelin bratec Francek ter mi reče: »Danes se bomo gotovo igrali kuhinjo.« Rečem Francku: »Gotovo, gotovo se bodemo igrali, bom že tako ali tako pregovoril Angelo.« Grem v sobo k Angeli, ter ji rečem: »No, ali se bomo danes igrali kuhinjo?« Angela reče: »Bomo se igrali, bomo.« Sedaj smo si pa napravili načrt. Angela bo kuharica, Cilka njena pomagalka, jaz bom gospod, a Minka gospa; Ivanka in Francelj bosta pa otroka.

Treba je bilo poskrbeti tudi pripravnega prostora. Kmalu smo ga našli. Ta prostor je bil za drvarnico. Tla smo pomedli, odstranili par desk in dva velika kamena odvalili v stran. Prinesli smo nek zaboj, ki je nadomestoval ognjišče. Nad ognjišče smo pa obesili polico. Na polico je razpostavila Angela razne skledice, lončke, kozice, stekleničice in krožnike. Na ognjišče je položila Angela nekaj tresk, a zapalila jih ni, ker to bi bilo prenevarno.

Sedaj je pristavila Angela na ognjišče lončke, ter nalila vanje vode, v vodo pa je dejala koščke kruha. Nam je pa rekla Angela: »Sedaj pojdite na izprehod, ko bom pa zazvonila z zvončkom, pa pridite obedovat.« No, in šli smo na izprehod. A ta izprehod je bil kratek. Šli smo samo okoli hiše. Pogovarjali smo se, kaj neki dobrega nam poda Angelina kuharska umetnost. Iz tega premišljanja nas vzbudi Angelin zvonček. Kmalu smo bili v kuhinji. Angela nas je peljala v obednico, ki je bila na drugi strani kuhinje. Vsedli smo se k mizici, katero je Cilka prinesla iz hiše, za čas našega izprehoda. Mizica se je šibila jedi in pijače. Pred vsakim gostom je stal en krožnik juhe s koščkom kruha in stekleničica z vodo, ki je nadomestovala vino. Kmalu so bili krožniki prazni in je prinesla zopet pečenke in salate. Ko smo vse pojedli in popili, smo vstali iz za mize in Cilka je pospravila mizo ter začela pomivati krožnike in stekleničice.

Ker je bilo že pozno, sem se poslovil od Angele, Minke, Cilke, Ivanke in posebno še od malega Francka, ter šel domov.

III.

Angelini kanarčki.

Angela je imela tudi dva kanarčka. Bila sta lepe rumene barve. V lepi kletki sta skakala ves dan in v enomer žvrgolela, da ju je bilo prijetno poslušati.

Angela jih je krmila s salato, konopljami; včasih je dala v kletko košček jabolka, košček sladkorja ali košček kruha. Kletka je imela dvoje vrat. Ene so bile vedno odprte in na prazni prostor je bila obešena steklena posoda za vodo, da sta se kanarčka lahko kopala. Skozi druga vrata je dajala Angela ptičkoma hrano. Kanarčka sta se pod Angelinim oskrbništvom počutila prav dobro.

Bilo je nekega dne. Jaz sem bil pri Marovtu. Kar pride Angela ter pravi žalostna: »Meni je danes kanarček poginil; bržkone ga je ubil njegov tovariš.«

Angela je potem kanarčka dejala v zabojček in ga na vrtu pokopala. Jaz pa sem naredil križec in ga zasadil na grob.

Iv. Šega.

NARODNO BLAGO.

Slovenski pregovori, prilike in reki.

Nabral Fr. Kocbek.

(Konec.)

Udarj me po katerem prša češ, me boli.
Ukradena stvar za gospodarom vrišči.
Ura zamujena, je za vselej zgubljena.

Včerajšnjega dneva išče.
Vdovec je babji lovec.
V družini še rad pek crkne.
Več ima, po več zija.
Večina odločuje, ne manjšina.
Več je ljudi pomrlo od jedi in pitja, kakor
od glada in žeje.
Večje oči nego trebuh.
Večnost ovija pobožnemu dišeč venec upa-
nja okoli grenkega torila.
Vednosti je moč.
Velika gospóda je rada kasna.
Veliki zvon debelo poje, mali tanko.
Veliko govornice, a malo resnice.
Veliko skrbi glavo beli.
Veliko upitja, malo užitja.
Velik pijanec, dober delavec.
Vesetje in žalost spita v enej postelji.
Veselo srce, pol zdravja.

Ves svet stoji na prošnji.
Vino utopi skrbi.
V katero selo prišla, na tisto kolo predla.
V kozolec vozimo na vozeh, a v koših no-
simo ven, a vendar zmanjka.
V krčmi in v malinu se ne ženi.
V krčmi, v kopeli, v mlinu in v cerkvi ne
poznajo gospoda.
V mlinu se pove dvakrat.
Voda veliko prinese, pa tudi veliko odnese.
Voda vse opere, samo sramote ne.
Vodo zajema s sitom, kdor hoče učen*biti
brez knjig.
Volen meh dobro piše.
Volk nosi, dok mu kožo nosé.
V pekel je pot gladka in pripravna, a nebe-
sa ozka in težavna.
V pregovorih leži zaklad modrosti pripro-
stega moža.
Vrag od vruga, vrag k vrugu.
Vrag vrugu rogov ne izbije!
Vsaka cesta drži v Rim.
Vsaka glava svojo misel.
Vsaka krava po svojem teletu veka.

Vsaka ptica k svoji trumi leti.
 Vsaka ptica ljubi svoje gnezdo.
 Vsaka ptica rada tja leti, kjer se izvali.
 Vsaka reč le jedenkrat trpi.
 Vsaka roža ima svoj trn.
 Vsaka stvar ima dva konca, sveder pa tri.
 Vsaka tikva raste na svojem grlu.
 Vsaka vas ima dosti psov, da kosti oglo-
 dajo.
 Vsake oči imajo svojega malarja.
 Vsaki dober nepoznan.
 Vsak ima svojega volka, ki ga grize, samo
 da se temu prvo, a temu kasneje javi.
 Vsak naj na sé gleda.
 Vsak pastir naj svoje ovce vrača.
 Vsak pes za-se laja.
 Vsak po sebi vatle meri.
 Vsega nobeden ne ve.
 Vse poberi, kar je več vredno od uši.
 Vse skrito postane očito.
 Vse z Bogom in razumom.
 V sili sme vsakdo krstiti.
 Vsi ljudje vse vedo.
 Vsi za jednega, jeden za vse.
 V soboto sije solnce zaradi sirot, (da si za
 neželjo robec operejo).
 V srcu stoji življenje.
 V stare sode staro vino, v nove sode novo
 vino.
 V španoviji še pes crkne.
 V visoka drevesa rado treščí.

Začetek modrosti je strah božji.
 Za dežjem solnce sije.
 Zajca je lahko splašiti, ker je plaha žival.
 Za krta ni treba plotu okoli vrta.
 Zamolčano ni pisano, ne brano.
 Za njega govoriš, za sé opravljaš.
 Zapeljivost je skriti jami podobna.
 Zarečenega in zapečenega kruha je največ
 snedenega.
 Za staro vero, stare ljudi in star denar naj
 ti bode vselej mar.
 Zastonj se človek zavaruje, ako ga Bog ne
 obvaruje.
 Za vsako malo stvar ni treba kolače mesiti.
 Z Bogom prosi, s hudičem vrača.
 Z Bogom začnimo vsako delo.
 Zdaj pride nanj čreda.
 Zdrava pamet, sreča velika.

Zeh gre po ljudeh.
 Zgodaj mora vstati, kdor se hoče na pot
 podati.
 Zgodnja danica, pridnim zlatica.
 Zidar veli po letu: tako drage pečenke ni,
 da je ne bi pokusil; a po zimí: tako trde
 hruške ni, da je ne bi potúkel.
 Zima, berič in smrt ne zaprinesejo.
 Zima ima gladne zobe.
 Zjutraj lep, opoldne krop, zvečer pa grdo-
 gledec.
 Z lastnimi žulji je malokdo obogatel.
 Zlato in srebro ni nič proti zvestemu pri-
 jatelju.
 Z lažjo ne prideš daleč.
 Z lažjo pridobljeno, ni blagoslovljeno.
 Z malim se začne, z velikim se neha.
 Z malim se živi, a brez nič se ne more.
 Z mlada se trn ostrí.
 Zrno do zrna pogača, kamen do kamna pa-
 lača.
 Z vevnico si posojuje, z žlico pa vračuje.
 Zvijajača je sili kos.

Zaba ni za lešnike.
 Žakelj je prazen, pa greva narazen.
 Žganci beró mnogo masla.
 Žena je vražja mreža.
 Žena prosi, mož nosi.
 Žena pusta, mož gotovo pijanec.
 Ženska dota pride na vrata notri, a gre na
 okno ven.
 Žerska zdraži srce, petje razveseli, vino
 utopi skrbi.
 Življenje je šola.
 Živel ni, po komur lep spomin ne ostane.
 Ž vel v miru kakor dva prsta.

Nekaj vremenskih pregovorov.

Adrejev sneg, z žitom kreg.
 Bodi Katarina ali kres, če je mrzlo, netí les.
 Če je sv. Lovrenca lepo vreme ali sv. Ja-
 koba brez megle, tedaj je malo snega.
 (Podvolovljek pri Lučah na Štajerskem).
 Listopada zmrzlina, je svečana ne bo; listo-
 pada južnina, bo svečana zmrzlo.
 Sv. Cecilije grmenje, plodnega leta známe-
 nje.

SLOVSTVO.

Vzgojeslovna načela. Spisal dr. Fr. Ušeničnik. Založilo »Katoliško tiskovno društvo« v Ljubliani 1918. Cena?

Zopet novo vzgojeslovno delo! In to v času, ko je izdajanje knjig z vsakoiakimi zaprekami otežkočeno! Vsekakor dober znak za podietnost in požrtvovalnost pisatelja in vseh drugih v poštev prihajajočih činiteliev! Res smo Slovenci sicer po številu mailni, a tim večji po ustvarjaloci kulturni sili.

Kako že ime knjige pove, so v njej zbrana načela. A pisateli se vendar v marsikaterem vprašanju poglobi in razširi preko načel tako, da naide v knjigi obilo drobtinic tudi — praktičen vzgojeslovec. Pisana je knjiga predvsem za bogoslovce, bodoče katehete našega naroda. Ta namen pisatelja mora biti merodajen tudi za — našo oceno knjige. Sicer pisateli ne pozabi pristaviti, da so mu »nekateri nainovejši pojavi v našem pedagoškem slovstvu« potisnili pero v roke, ker je nač treba krščansko-katoliška načela »boli povdariat«.

Celo vzgojeslovno snov razdeli pisateli na tri razdelke. Prvi razpravlja o cilju vzgoje, drugi o vzgojiteljih in vzgajalcišjih, tretji o vzgojnih sredstvih in potih. Pisateli pozna dvoje virov pedagogike: izkušnio in božie razodetje, kot pomožne vede na nava-ja etiko in teologijo, pravoslovie in antropologijo, h kateri zadnji pršteva tudi psihologijo. Njegova etika je osnovana »na religiji, na verskih resnicah o Bogu, posmrtnosti in odgovornosti«, z eno besedo je krščansko-katoliška in goienec doseže cilj vzgoje, ako postane dober kristian. Znanstvena etika je nač samostoina veda kakor je pravnost samostoina, od katerekoli vere nezavisno kulturno podrišče, ker so pravne vrednote po vesti neposredno razvidne in jasne in s tem tudi docela zavezne. Naravno je, da vidi vernik v svoji vesti glas božii, kar pa ostane zgoli poseebjenje. Enako je vera samo-

stoina in io ne gre pretvoriti v pravnost. Klub samostoinosti pravnosti in vere obsto-ialo med njima prav tesni stiki ter se med-sebojno podpirata kot zvesti zaveznici. Na str. 72 in 100 nadalie prinaša knjiga od-lomke iz psihologije, posnet po Ude-ju »Einführung in die Psychologie auf aristotelisch-thomistischer Grundlage, ki pač daleko ne odgovarja zahtevam moderne psihologije, ko k notranim čutom pršteva domišljio, spomin, »cenilno moč« ter predvsem le dve strani naše duševnosti pozna: spoznavanje in teženje, le mimogrede omenia čustvovanje, oziroma piše o čustvih namesto enostavnejše brez prvega ter celo zamenja besedo čustvo s čutom. Na str. 112 v opombi omenia znanega pedagoga Fr. W. Försteria, da »verskih momentov ne zametava, toda navadno molči o njih«, kar ne odgovarja popolnoma resnici. Res je, da Förster svojih nazorov o vzgoji ne utemeljuje dogmatično, ampak realistično-induktivno. Nikakor ne molči o verskih momentih, kakor posebno kaže delo »Avtoriteta in svoboda«, vsled česar mu nekateri vzgojeslovci zameriajo ter ga imenujejo »zgovornega zastopnika pedagoške dedniške modrosti cerkve«. Nainovejše delo »Vzgoja in samovzgoja« je vse norendeno verskih momentov, ko se vsak odstavek izliva v versko vzgojo ter ne neha povdariat brezprimerne vzgojne vpliva in moči krščanstva. Končno pa Förster že izvršuje novo delo z naslovom »Verska vzgoja«. Nadalle še omenim, da so pričujoči knjigi sedanje razmere vtisnile svoj pečat, ko so črkostavci Herbartia prekrstili v Herberta ali Herbata. Berkeley v Berkeley-a ter nagromadile precej drugih tiskarskih zmot, med katere pa naibrž tudi »menenje« spada.

Knjiga popolnoma ustreza svojemu namenu, bogoslovce seznaniti s temelji in vzgojeslovnimi načeli. Iz tega vidika jo pozdravliamo kot dokaz našega hrepenjenja — po samostoinosti. Simon Dolar.

RAZGLED.

A. KULTURA.

Ljudski pedagog. Letošnio pomlad, ko je grozil divjajoci nemški meč brezobzirno narekovati usodo celemu človeštvu, je izšla v Ljubliani drobna knjižica,³⁾ ki je v dnevih

³⁾ Abditus: Problemi nalezga naroda. Izdala in založila »Slovenska Socialna Matica« kot prvi zvezek svoje »Knjižnice socialnih in političnih spisov«. Cena 2 K.

naistrašnejše negotovosti zaupljivo kazala realno pot v lepšo in boljšo bodočnost našega izkrvavelega naroda. Pisateli, eden naših najboljših publicistov, je na 44. straneh kritično premotril vse politične, kulturne in gospodarske činjenice, ki vodijo razvoj našega nalezga naroda, pokazal je na vzroke našega vsestranskega beraštva in očrtal je tudi smeri, po katerih nam je hoditi v bodoče, da si ustvarimo lepšo prihodnost.

Posebno važnost polaga pisateli na duševno kulturo širokih plasti in to mu daje tudi priložnost, da izpregovori pod zgorajšnjim naslovom nekaj besed o naši mižerni ljudski šoli in niemu učitelstvu, iz »katerega so napravili karikature, narodno in kulturno sramoto«. Abditus dobro in od blizu pozna ves naš položaj, zato je njegova tragična slika današnjega Martina Kačurja, žal, le prerisnična in dostaviti ji nimamo prav ničesar:

»Mlad deček je prišel na učiteljišče. Tam so ga »vzgaiali« štiri leta. Napravil je maturo in... prišel je na kmete. Njegova stanovska beda ga je izpostavljala javnemu zaničevanju in nad njim so gospodovale politične stranke. Šola ga ni zadovoljevala. Duševno ga je pritiskala k tлом, gmotno mu je bila zlobna mačeha. Kadar je bil tako srečen, ja se je prerinil do postranskih zaslužkov, je prodal svojo mlado dušo ljudem, ki jim je bil njegov poklic vse preje nego briga. Duševno oslabljen in zapuščen, gmotno na tleh, je izgubil še tisto umstveno samostojnost, ki jo je prinesel iz šole. Njegova leta mladostne moči in ognjevitosti so prešla v bridkosti in vrdih razočaranj. Zasovražil je svet in zamrzil življenje ali pa je postal cinični — hlapec. Politične stranke so storile vse, da do dna korumpirajo učiteljski stan. V njem so iskale političnih agitatorjev, ne kulturnih delavcev. Zato ljudska šola ni mogla med ljudstvom poznati globokih korenin. Šolska stavba je ostala mrtvo zidovje, v katerem ni mogla živeti mehka, estetična duša ljudskega vzgojitelja....

To je žalostna slika »pionirja kulture in prosvete« v dvajsetem stoletju na Slovenskem, a — resnična. Kakor zelo tiče v naših srcih grenki spomini na one bridke čase, ko smo bili gladni in brezpravni izročeni na milost in nemilost tujim pijavkam in »domačim voditeljem«, ki so povzročili popoln materialen, fizičen, moralen in duševen propad našega naroda in največjega kulturnega faktorja v narodu.

To so dejstva, ki jih ne izpremene nobene rekriminacije več, zato za enkrat tudi nima smisla še natančneje preiskovati vseh njihovih vzrokov. Danes so očesa vsega človeštva obrnena le naprej, v tisto zario, ki od vzhoda in zahoda prinaša svetlobo tudi našemu narodu. V to svetlobo, ki bo presodila slovenski narod, veruje in zaupa tudi naš ljudski pedagog. Veruje in zaupa v dan, ko bo prišlo tudi njegovo odrešenje, ko bo »postal resnični vzgojitelj naroda, gibalo njegove raznolike duševne kulture«.

Nastane samo eno vprašanje — v koliko je pripravljeno in v koliko se bo znalo še pripraviti tudi učitelstvo samo na ta dan!? Narod že vstaja, pred durmi je ura,

ko bo noklical na delo tudi svojega ljudskega pedagoga in gorje mu, če ne bodo tedaj zdravane njegove vrste in jasni njegovi cilji.

Poidimo v se in izprašujmo si svoto vest, če so zorane naše niwe?!

Fran Eriavec.

B. ŠOLSTVO.

Zenská vyšší škola pro sociální péči, ustanovljena pri dekliskem liceju v Prazi VII., ima naslednji statut (v dosnetku):

1. Ime šole. »Česká zemská komise pro péči o mládež v království českém« in »Spolek pro zřízení a vvdržování dívčího lycea v Praze — VII.« ustanovita pri dekliskem liceju v Prazi — VII., učilišče z nazivanjem: »Zenská vyšší škola pro sociální péči«.

2. Namen šole. Namen šole je podati deklicam in ženam z srednešolsko izobrazbo potrebno teoretično in praktično pripravo za višji ženski poklic v področju javnega socialnega skrbstva (na pr. za poklic urednic avtonomnih upravnih, uboženskih, zdravniških, stanovanjskih, policijskih uprav, pri obrtniskem inspektoratu, za pomočništvo pri mladinskih sodiščih, in kazenski uravi, pri statističnih uradih, urednic dobredelnih uradov in organizacij, upravi humanitetnih ustanov i. dr.).

3. Vzdrževalci. Šola vzdržujeta »Česká zemská komise pro péči o mládež« in »Spolek pro zřízení a vvdržování dívčího lycea v Praze — VII.« Potrebni stroški se krijejo s šolnino, subvencijami, darovi, volili i. pod.

4. Šolska uprava. Administrativno, gospodarsko in finančno šolsko upravo vodi posebni kuratorji, v to izvoljeni od obeh vzdrževalnih organizacij, vsak po štiri zastoonike na tri leta; razen tega je sprejet v kuratorji lahko vsakdo, ki oskrbi letni prispevek (subvencijo) najmanj 5000 kron. Število teh kooptiranih članov na ne sme presegati polovice članov rednega kuratorija. Šolsko upravo vodi predsedstvo, voljeno iz učiteljskega zbora na skupni seji s kuratorijem.

5. Učitelstvo na tej šoli imenujeta vzdrževalni organizaciji.

6. Sprejemne zahteve so:

a) dovršeno 18. leto.

b) zrelostni izpit na gimnaziju, realni gimnaziju, reformirani realni gimnaziju, realki, pedagogiju ali liceju. V izrednih slučajih se sprejemajo slušateljice tudi, če nimaio takega izpita, a s posebnim sprejemnim izpitom dokažejo, da obvladaio potrebno znanje.

c) Izpit iz kuharstva (glavno za pripravo običajnih naelih jedil).

V vsakem slučaju razsoda o sprejemu kuratorij.

7. Šolsko leto in šolnina. Šolsko leto traja, dokler se to ne preuredi, od 1. vinotoka do 30. rožnika. Deli se na dva semestra: zimski in poletni. Šolnina znaša za vsak semester 80 K, vpisnina 10 K.

8. Učni program. V šolskem letu 1918/19. se pouk uredi tako, da je šolo mogoče dovršiti v letu. Po izkušnjah, pridobljenih v tem letu, kuratorij skupno z učiteljskim zborom za naslednja leta razdeli učno snov v dve ali več let.

Učni program morata potrditi oba vzdrževalca.

Kuratorij višje socialne šole je upravičen, da ustanovi posebni tečaj za nadaljno izobrazbo v socialnem skrbstvu, če se mu zdi to potrebno.

9. Izpiti in izpričevala. Koncem vsakega semestra se vrše izpiti, ki jih določijo kuratorij skupno z učiteljskim zborom ter jih potrdita vzdrževalca.

Koncem šolskega leta se izdavaio vsem slušateljem kolekovana izpričevala.

* * *

Dasi je ta šola ustanovljena predvsem zato, da preskrbi svojim absolutkam poklic pri nairaznovrstnejših napravah socialnega skrbstva, je nedvomno, da zbuditi zanimanje za to skrbstvo tudi v najširših krogih naroda ter ustvaria pravilno umevanje. Z ustanavljanjem takih šol se odpirajo nove poti do novih ženskih poklicev, ki so za ženo nainaravnější, obenem pa se daje inteligentnim ženam prilika, da spoznavajo socialno življenje na eni njegovih najobčutljivejših točk. — é.

C. TO IN ONO.

Preustroitev našega šolstva. V svojo spomenico na Narodno vlado SHS je sprejelo slovensko ljudskošolstvo učitelstvo tudi naslednjo točko: »Glede definitivne preureditve vsega našega šolstva in obče narodne vzgoje se sklène: Z ustanovitvijo lastne države je postalo vprašanje enotnega našega šolstva, ki je iz vzgojevalnih ozorov sploh že dlje časa pereče. Iz ozorov na narodne potrebe tako važno, da vidi naše učitelstvo v vprašanju preustroitve vsega našega šolstva v enotno narodno šolstvo, eno najvažnejših točk naloge pri naši narodni ureditvi. Da pa je mogoče to vprašanje od strokovnjakov skupno obdelati, prosí učitelstvo, da skličeio narodne vlade SHS v ta namen konferenco odposlancev vseh SHS osrednjih ljudskošolskih, meščanskošolskih, srednješolskih in visokošolskih organizacij, ki naj na skupnem posvetovanju določijo temeljna načela za izdelavo okvirnega zakonskega načrta na-

šega šolstva in obče narodne vzgoje ter izvoli izmed sebe enketo, ki na podlagi temeljnih načel izdelata ta okvirni zakonski načrt. — Soglašamo, a na naslov vsega slovenskega učitelstva pripominiamo: Vse naše šolstvo ne bo reformirano z delom te enquete, dasi bi tudi to radi videli čimpreje pri prav intenzivnem delu. Reforma vsega našega šolstva je, marveč odvisna od notranje reforme vsega učitelstva: od tega da je to samo prešinieno zavesti, da je njegova stanovska služba zani prva in edina služba narodu, služba, ki jej mora posvečati svoje sile tako zelo, da ne bo imelo niti časa niti volje za delovanja na drugačnih toriščih. Taka notranja reforma učitelstva je tudi predpogoj za politično osamosvojitve učitelstva, kakršna lahko imajo uspešno učiteljsko delo v reformirani naši šoli. **Frančev.**

Naša čitanka. Zlasti za višio stopnjo ljudske šole mi pravzaprav ni do čitank; ljubši bi mi bil periodični mladinski list, ki pa bi moral stati na vse drugačni podlagi kakor stoje naši mladinski listi danes. A za pouk potom takega lista mora biti učitelstvo v sebi samem vsestransko osvobojeno, mora biti samo iniciativno ter mora buditi v otrokih popolno samostojnost v vseh predmetih. To pa je vsaj danes še ideal. Zato je v naših šolah še potrebna enotna čitanka in pravijo, da celo taka, ki ne obsega le takozvanega »etičnega« delu, marveč tudi realistično snov. Ali pa bi vzlic vsemu ne zadostovala le realistična čitanka, za izbero etične snovi pa bi vsekakor učitelju puščali prosto roko, kakor hitro imamo izdano vsaj mladinsko izdajo slovenskih klasikov? Zalibov je tudi to danes še skoraj ideal. Ideal pa niso vse naše današnje čitanke. Iz vseh potreb, ki kličeio po njihovi predelavi, samo eno: zgodovinska učna snov v naših čitankah mora biti takoi predelana. Prvo, kar mora iziniti, je snov, drugo duh. Snov določite zgodovinarji, glede duhá pa omeniam:

Ne polnite čitank z onim duhom, ki potvaria mišljenje: ne z onim, ki budi nasprotstva; ne z onim, ki povečuje in ponižuje; in ne z onim, ki samopašno ljubi svoje in ne spoštuje tujea — kajti ta duh ni človeški nraveni duh. Zgodovinsko spoznanje pa mora biti obenem nraveno spoznanje, ker le tako lahko služi socialni pravčnosti v človeštvu in le tako tudi etičnemu naziranju v narodu. Potrebno je spoznanje, da je zgodovina človeškega občestva idejno enotno poimovana vsebina občil doživljanjev in da vse človeštvo kot konkretno nraavstveno občestvo obstoia le v kolikor smatra, da doživlja resnično vsebino te zgodovine. Obsec tega duhá pa je

odvisen od obsega poima »človeško občestvo«, in nudi ta snov: a kolikor širši je vsepovsod ta pojem, toliko boljše bo za človeštvo.

Franečev.

Snov zgodovinskega pouka. »Zgodovinski pouk mora podati osnovne pojme sociologije, pojme, ki obvladajo široka torišča gospodarstva in prava, in končno pojme višje, duševne kulture. Na takih predpogojih se izpolni obča pedagoška zahteva da se prikloni pouk na izkustvo, praktični nauk zlasti na praktično izkustvo, na »vajo« ter se zida na tej dalje. Prvi temelji se polaga v družinskem občestvu, v šolskem občestvu in v vsem, kar stopa od državnega občestva neposredno do doraščajočega ali kar se mu bliža tako, da se ne more izogniti in da zbuja njegovo zanimanje. Nato se ta, tako z izkustvom pridobljeni krog razširja, od ožjih k širšim in širšim oblikam občestva in potem v globljine preteklosti. Prvo vodi do sociologije v ožjem in bistvenem smislu, drugo do zgodovine same; nobena od teh pa ne more biti brez druge. Kajti sociologija se ne more razviti docela racionalno, nego le konkretno na zgodovinskem temelju; zgodovina pa, če se pri tem sploh hoče kaj razumevati, potrebuje poima objekta, po kolega zgodovini se vrašča, namreč po mnogoterih smerih in posebnostih one vrste občestva, ki tvori kak narod, in dalje občestva narodov v enem kulturnem svetu, ki po svoji ideji obsega vse človeštvo. Da pa mora biti v središču zgodovinskega pouka zgodovina lastnega naroda, sledi tako neposredno in brez vsakega zunanega dokaza, kakor bi se iz predjočera sploh ne dalo dokazati. Pravtako jasno pa sledi, da ne smemo izublatiti izpred oči kot poslednjega smotra človeške kulture in ne tega, kako so sodelovali pri njej vsi različni narodi. Če bi ne smeli imeti prepričanja o lastnem deležu, ki pripada našemu narodu pri kulturnih nalogah človeštva, pač ne vem, kaj naj bi opravičilo brezprimerne vrednote, ki naj bi pripisujemo domovini in lastni narodnosti«. (P. Natorp).

Nov mladinski zakon na Francoskem. Čim bolj je kak narod socialno razvit, toliko več stori na torišču splošnega socialnega skrbstva zlasti zdaj, ko je vojna sila tako zelo razrahljala socialne vezi, da se družba vsepovsod boji teh vojnih posledic. Tudi na Francoskem so segle s tem nameravanim zakonom daleč naprej; ustanoviti nameravajo prisilno nadaljevalno šolo in prisilno mladinsko skrbstvo za oba spola. In sicer naj traja prva za dečke do 17., za deklice do 16. leta, drugo pa za dečke do 20., za deklice do 18. leta. Urede in nadzorujejo naj te naprave pod predsedstvom naučnega ministrstva krajni, okrožni in glavni odbori, Ob-

vezni nadaljevalni pouk bo obsegal za splošno izobrazbo 50 letnih ur, 150 ur za strokovno znanje in 100 ur za telesne vaje.

Otroško varstvo v Združenih državah ameriških. V Združenih državah ameriških se je začelo (po poročilih švicarskega lista »Juugendwohlfahrt«) zelo intenzivno gibanje za otroško varstvo. Gibanje stoji pod avspicijami delavskega oddelka in ženskega komiteja sveta za narodno obrambo. V Washingtonu se je vršila tozadevna konferenca, pri kateri so odposlanci raznih držav poročali o tem, kar se je na torišču otroškega varstva že zgodilo in kaj naj se izvrši še tekom tega leta. Program obsega preiskavo od hiše do hiše, da se dopolni natančni zapisek porodov, in ustvarja obsežno zakonodajstvo o plači in delu, kar naj nudi boljše življenjske pogoje pogoje za vso družino. To gibanje je pozdravil tudi predsednik Wilson, ki je pisal delavskemu tainiku naslednje pismo:

»Poleg dolžnosti, da storimo vse mogoče za vojaštvo na fronti, se mi zdi, da ni patriočičneje dolžnosti, kakor da skrbimo za otroke, ki tvorijo tretjino našega prebivalstva. Uspeh podvzeti ki so se izvršila v prid otrokom na Angleškem, je dokazan s tem, da je številka otroške umrlivosti v drugem vojnem letu znižala v angleški zgodovini. Vzroci in delavskim razmeram otrok posvečalo francoski in angleški zakonodajalci največjo pažnjo...«

Vsaka država v uniji je prevzela gotovo mnogo mladinskega skrbstva, ki jo najintenzivneje vodi za vso državo.

Igralski zakon v Nemčiji. Nemški državni odsek za telesne vaje je sestavil načrt državnega in deželnega zakona, ki obsega naslednje točke:

Državni kancelar se pooblasti, da dovoli mestom, občinam in komunalnim zvezam za napravo telovadnic, igrališč in športnih prostorov za šolsko in nadaljevalnošolsko mladino kakor tudi telovadnim, igralnim in športnim društvom letni prispevek 10 milijonov mark iz državnih sredstev. Deželne vlade in občine (komunalne zveze) morajo prispevati letno vsaj ravno toliko. Državni fiskus je dolžan, da dá državnofiskalne prostore in kasarniška dvorišča, v kolikor to dopušča vojaška služba, občinam na razpolago za vaje šolske mladine. Za vsakega prebivalca je določiti skupno 3 m² pravnega igralnega prostora, in sicer 0:5 m² za proste mladinske igre za mladino do 10 let in 2:5 m² za obvezne in proste igre za šolsko mladino, za šoli odraslo mladino in za ostalo prebivalstvo. Igrališče mora obsegati tudi pri malih občinah najmanj 0:5—1 ha.

Če bo sprejet ta zakon v Nemčiji, smemo tudi pri nas kedaj upati na kaj podobnega.

Hranilnica in posojilnica „Učiteljskega konvikta“ v Ljubljani,

registrirana zadruga z omejenim jamstvom.

Zadružnik zadruge postane lahko vsak, kogar sprejme načelstvo. Delež 50 K se vplača naenkrat in se obrestuje po 5%.

Vstopnine se plača 2 K.

Hranilne vloge se sprejemajo od vsakega, če tudi ni zadružnik. Obrestna mera je 4 1/2%. Obrestovanje se pričinja s 1. in 16. vsakega meseca.

Posojila se dajo le zadružnikom na osebni kredit po jako ugodnih pogojih.

Informacije pošilja zadruga vsakomur franco, kdor vpošlje 25 h v znamkah. Na prošnje brez vpošiljatve navedenih znamk se **principielno** ne odgovarja.

Zadružni lokal je v Ljubljani, Frančiškanska ulica št. 6.

Uradne ure za stranke so izvzemši praznikov vsak četrtek in soboto od 1/2 5. do 1/2 6. ure popoldne.

Učiteljska gospodarska in kreditna zadruga v Celju

R. Z. Z. O. Z.

naroča in plačuje za svoje člane gospodarske potrebščine, časopise, knjige, plačuje zavarovalnino itd. proti mesečnemu odplačevanju. — Sprejema vloge od vsakogar ter jih obrestuje po 4 1/2% za učiteljstvo že za ves dotični mesec, ako dojde denar vsaj do 5. dne v mesecu, sicer pa od 1. dne prihodnjega meseca. Sprejema tudi hranilne knjižice od drugih zavodov, ne da bi se prenehalo obrestovanje. Posojila se dajo zadružnikom na osebni kredit proti primernemu poroštvu, in sicer proti mesečnemu amortizacijskemu odplačevanju ali tudi na drug način, ki se določi sporazumno med prosilcem in načelstvom.

Pet deležev se obrestuje kot hranilna vloga.

Zadružni lokal: Celje-Breg šte. 26.

Za pojasnila se je obrniti na naslov: **Učiteljska zadruga, Griže pri Celju.**

Za odgovor je pridjati 20 vin. v znamkah, sicer se ne odgovarja.

"Pelikan" *Akvarelne in tempera barve,*

Günther Wagner-jeve umetniške in najfinejše tehniške akvarelne

■■■■■■■■■■ barve ■■■■■■■■■■

prekašajo glede čistoče, sijajnosti, mešovitosti in trpežnosti vse doslej znane izdelke.

: Najpriklednejša znamka za šolsko rabo :

Günther Wagner-jevi

tekoči tuši

prevladujejo svetovni trg!

Gospodom učiteljem risanja so na zahtevo napleski (namazi) in cenik na razpolaganje.

GÜNTHER WAGNER,

Hannover in Duřaj X/1.

Obstoja od 1838 l. → 40 odlikovanj.

„ Cenjenemu učiteljstvu in slavnim okrajnim šolskim svetom priporočamo v obilna naročila vse predpisane šolske tiskovine po najnovejših vzorcih, najnovejše mladinske spise lastne in druge zaloge, poštne in druge tiskovine za šolsko uporabo na ljudskih, obrtnih in meščanskih šolah, učne načrte, razne napise na lepenki itd. - Zahtevajte cenik, ki se pošlje brezplačno in poštine prosto. - Vsako leto izide „Ročni zapisnik“ z osebnim statusom in imenikom vseh šol po slov. deželah.

**UČITELJSKA
TISKARNA
V LJUBLJANI**

registrov. zadruga z omej. zavezo

Frančiškanska ulica 6.

